

non per ambages, sed per rectam & regiam viam, edicendo, quænam sint genuina purgantia, genuina & probatiora emetica, cephalica, bezoardica & reliqua, tum simplicia, tum composita, tum Galenica, tum chimica. Nosse oportet, quæ recepta sint in usum, quæ exoleuerint; nosse cynosuram & regulam, ne laudibus etiam immodicis medicamentorum chemicorum quorundam irretiamur & fallamur, quæ primo inflant hominum spes, hinc destituunt.

Lapis Lydius est experientia, rationi innixa. Qui cognoscenda materiæ medicæ operam nauare cupit, ex praxi æstimare debet, ex praxi informari, non vero scepticum agere, dubitare de omnibus, negligere vulgata & euporista, inhiare meris arcanis. Sane hi turpiter se dant, & raro vel nunquam ad felicem portum appellant, nedum solida scientia imbuunt animum. Hinc legendus est *B. Ludonici* in dissertat. pharmaceut. aliique probatiores auctores, qui reformare hac in parte felici cum successu cœperunt medicinam, seu repurgare potius, & selecta a minus talibus proponere. Dandum est aliquid, imo plurimum experientia, etiam seculorum effluxorum, vnde nec veterum materiam spernere debemus vel vilipendere, modo selectum adhibeamus, selectum in materia ipsa, selectum in preparando, selectum in componendo, ita nitidam & sufficientem habebimus copiam.

LIBRI I. SECTIO II, CAPVT I.

De

Emollientibus.

ET hætenus quidem egimus de præcognitis quasi generali cognitione simplicium, quomodo se erga corpus nostrum gerant, quomodo item cognoscenda sint, & diiudicanda; iam ad vires speciales deuoluimur, hinc ad specialissimas quoque transituri, & primo quidem loco ad illa, quæ secundis qualitatibus agere diximus, in specie EMOLLIENTIA.

Vetus dictum est Methodicorum, quicquid strictum est, esse laxandum, & vice versa, quod apprime valet de emollientibus. Si enim

enim nouerimus 1. saepe vel restitare serum, vel deficere, feces materiamque fluidam aliam, 2. inde fibras tendi, vias, poros, canales obstrui, dolores augeri, coagululum consurgere & alia, emollientibus his satis fit.

Considerabimus hæc & seqq. methodo debita, ita tamen, vt materiam hanc medicam potissimum lustremus, & quæ selectiora sint ad praxin futuram, missis, qui modus noster generalis est, superfluis omnibus, recenseamus fideliter.

Dicuntur EMOLLIENTIA, Gr. μαλακῆ, ab emolliendo, eo scilicet quod emolliatione eget in corpore, vt posito hoc indicante, emolliendum esse, statim præsto sit indicatum hoc seu materia emollientium, quibus id commodissime fieri queat. Vt igitur per mechanicam dicimus emolliiri dura vel quasi talia, ceram & pinguedinem concretam calore, fetas, coria, pelles, lutum, & emplastra humore, vnde terminus vsitatus in scholis medicis est malaxare, de emplastris valens, v. emplastr. quodcunque, malaxetur oleo &c; Ita etiam si in corpore occurrat durities quædam, quæ ad statum naturalem, mollem, reduci postulet, indicantur seu id præstant emollientia. Debentur ergo in genere duris, quæ cum non sint vnusmodi, etiam variant emollientia.

Hæc vero, recepto vsu & doctrina Galeni l. 5. simpl. c. 5. esse possunt tribus modis: 1. Per resiccationem, durities enim per mechanicam in corpore est soboles siccitatis, sicuti mollities humiditatis. Resiccantur & indurantur defectu humiditatis non solum tendines, ligamenta, cutis, membranæ; verum etiam pori, alui scybala & contenta fluxilia vel quasi talia alia, vnde emollientia singulis debentur. Sic a validis exercitiis, feruore solis, diuturna inedia, a febris ardenti, a medicamentis exsiccantibus, contracturis, in specie &c. id fit. 2. Per repletionem, cum plenum est distentumque ab humoris largi affluxu, quod proprie tensum ac remittens dicitur. 3. Per concretionem, seu congelationem, cum tumor vi frigoris concreuit, quod vitium vel est externum, ab aere, vel internum, a propria nimirum laborantis partis intemperie, influentisve humoris productum, id quod per principia chimica explicari commode potest, quatenus omne coagululum est a sale tartareo.

Tria hæc sunt, ab omnibus veteribus quasi manu tradita, duri, indicantis emollientia, genera. Hæc, si penitus confiderentur, exhauriunt ipsius rei naturam, pluraque suggerunt, quæ primo intuitu non putes. Hoc ipso enim 1. innuitur usus emollientium generalis; 2. emollientium hinc gradus, seu morbi quibus debentur emollientia, & 3. materia medica, morbis illis debita.

Sane cum avari esse debeamus in medicina, id est, omnia, potissimum in inquirendis natura arcanis, ab utili æstimare optimum fuerit huic methodo insistere, & primo vsvm docere, hinc materiam remedii vsui huic inferuentem, cum cautelis & obseruandis specialibus.

Triples videlicet est vsus emollientium, triplex etiam materia, triplex gradus. 1. *Emollientia* vi nominis, ab effectu impositi, emolliunt simpliciter laxando & humectando, subintellige tum vias, per quas efferri debet materia, tum materiaturum contentum, vel per se humiditate egens, siquidem ad statum naturalem fieri debeat reductio.

Sic vtimur emollientibus frequentissime (1.) ad scybala alui indurata educenda, ficciora si fuerint cumprimis, instar stercoreum capræ, vnde emollientia materiam primam constituunt & vniuersalem, communem, clysterum; (2.) ad crustas seu escharas ficciores, & squamas, siue sponte enatas, vt in lepra, scabie ficca, pfora, siue etiam medicamentis causticis inductas, tollendas. (3.) ad clauos eradicandos, (4.) ad extirpandas verrucas, quo nomine vel lardum solum impositum, vel pediluua proficiunt, (5.) ad callos, tophos podagricos & similes abigendos; hi enim antequam digerantur, emolliri prius debent. (6.) ad ariduras corporum melancholicorum & hecticorum squalidorum, (7.) ad callos ossium si non frangendos, saltim corrigendos, quando ferruminata ossa iterum sunt frangenda. Accidit enim aliquando, vt post male curatas fracturas, membri figura admodum deprauetur & distorqueatur, quoniam ossa non bene fuerunt coaptata, id quod contingit aut propter imperitiam chirurgi, aut propter inordinatos ægri motus, aut propter prauam deligationem, si nempe
æger

ager sua forte contentus esse nolit, si læsio fracti membri suis in operationibus sit effatu digna; si æger sit iuuenis & robustus, si callus recens, si os fractum non magnum, fractura tandem denuo rumpi aliquando potest, meliorque fracturarum partium coaptatio institui, saltem ex hypothesi, præstat enim ita potius conformare omnia, vt eo non indigeamus omnino. Eo igitur casu callus prius perfusionibus, fotibus, cataplasmatibus, lutis thermalibus consimilibusque remediis probe per aliquot dies fouendus & emolliendus, quo rumpi hinc facilius possit.

Par ratio est (8.) *contracturarum & conuulsorum*, quæ sine emollientibus & neruinis curari sane non possunt, vt vnum remedium restituendi motus articuli eo casu in his consistat. Ita & in gibbi initio idem valet, vt ligamentum spinæ dorsalis emolliatur, quantum licet, & dislocatio vertebrarum reponatur.

Sic & (9.) in colicis, passione iliaca, calculo, ischuria, id ipsum valet, item facilitando partu vltimis mensibus, mediantibus balneis & linimentis; in herniis item pro fotu & litu, vt recedere possint intestina & in locum suum restitui.

2. *Emollientia emolliunt, seu vim suam exequentur laxando & suppurando.* Seu emollientia laxant fibras nerueas tensas, & irritatas, poros adstrictos & angustatos, glandulas subcutaneas & alias tensas, humores contentos. Adeoque sunt remedium dolorum, tumorum & inflammationum, duplici fine & effectu, vt vel quiescens in motum didatur materia seu humor, vel, si id fieri nequeat, si nimis impacta sit, digeratur & in pus abeat.

Dolores (1.) leuamen sentiunt ab emollientibus, quatenus & fibrillæ nerueæ sensiles & delicatæ demulcentur h. m. & cuspidatæ acres & morficantes, rodentes particulæ obtunduntur. Facile remiscenda eadem sunt cum paregoricis, vnde chamomilla v. g. item lac & plurima alia & emolliunt, & paregorica sunt, quorsum referri potest cataplasma *εὐπόρεστον* in podagra ex lacte, vitell. ouor. medulla panis triticei & croci parum.

(2.) *Tumores*, inprimis dolorifici, glandularum & glandulosarum partium emollientibus auscultant. Tumores tonsillarum

larum, mammillarum, herniæ incarceratæ, tumores testium, quos sæpe hoc pacto curauimus, non omiffa herba paridis &c. Emollientia in his liberant, & dolores leniendo, & duritiem tollendo, & *σάσω* contentorum expediendo.

(3.) *Inflammationum*, quoque seu tumorum sanguineorum, vel quasi talium calore, rubore, dolore & suppurandi potentia sunt remedia. Quicumque nempe tumores ita sunt comparati, vt laxatis poris & fibris nerueis dispalescere possint & discuti, illi ab emollientibus iuuantur, citra suppurationem, & contra. Sic dentitioni profunt; sic in tumoribus glandularum laudatis, cum primis in tonsillis, bubonibus, mammillarum tumore optime se gerunt. Sic in doloribus nephriticis, pleuriticis, podagricis profunt, podagrici enim tumores non suppurantur. Sic in abscessibus omnis generis & furunculis optima sunt. Verbo emollientia sunt *indifferentia*, emolliunt digerendo, emolliunt suppurando, prout materia, quam alterant, fuerit disposita, vnde dicendum h. l. vna est de suppurantibus.

SUPPURANS seu maturans, concoquens, Gr. *ἐκπιπτικόν* καὶ *πεπτικόν*, Galeno 5. *simpl. c. 5.* dicitur illud, quod pus mouet, vnde suppuratio nihil aliud est, quam in pus mutatio. Vt autem suppuratio proprium est naturæ, ac *archei*, seu caloris nostri opus; ita nullum medicamentum proprie ac per se suppuratorium dici potest. Dicit tamen tale potest, quatenus extrinsecus impositum naturam in puris generatione iuuat, calorem vel fouendo augendoque; vel cutis poros occludendo & prohibendo, ne is expiret & dissipetur. Adde, quod poros laxet, & fibras, vnde colligi in iisdem & coqui materia magis potest, quæ prius tendebat & lancinabat. Hinc natura corrupto sanguini, seu sero cum sanguine formam puris inducit; estque hæc alterationis seu mutationis species vna ex iis, quas Galenus l. c. c. 6. medias inter naturales & præternaturales appellat.

Tres nempe in animalis corpore alterationes, ex eiusdem doctrina, fiunt, vna plane secundum naturam, tum ratione materiæ quæ assumitur, quæ est alimentum, tum ratione causæ efficientis, nempe caloris natiui, tum ratione finis, quod ad nutritionem spectat.

Et

Ethæc vno verbo est *πέψις concoctio*, quæ celebratur in ventriculo, corde, vasis, & partibus singulis.

Alterâ plane præternaturali, eaque de causâ priori contraria, *σήψις*, seu *putredo* nuncupatur, cum nimirum ab alieno calore infitum vincente & profligante corpus corrumpitur.

Tertiâ inter has mediâ dicitur *πεπασμος*, partim aliquid primæ & naturalis, partim eius contrariæ, quæ est præternaturalis, obtinens. Similis scilicet est alterationi naturali, respectu causæ efficientis, quoniam fit a calore natiuo; sed non plane vincente. Similis est alterationi non naturali, ratione materiæ, quia in materia peragitur, neque prorsus benigna, neque omnino aliena, sed tali, quæ licet non ita a natura elaborari possit, vt ad pristinum statum redeat omaino, & corpori vtile alimentum fiat, siquidem iugum iam excussit, ex dominio iam abiit, vel circulari desit; ad meliorem tamen & naturæ conuenientiorem statum reduci valet. Et ad hanc *ἐκπύησις suppuratio* pertinet. Nam quemadmodum alteratio naturalis, quæ ab innato fit calore, a simili extrinsecus iuuatur; ita, inquit *Galenus*, & hæc quæ ex vtraque mista est, & in puris generatione animaduertitur, quod ex recensione speciali materiæ clarius patere potest.

Et hinc vbi *σήψις*, sphaelus, putredo & corruptio, calor cessat, pars friget, liuet, nigrescit, *νεκρωσις* patitur; indicio manifesto, calorem nullum plane ibi imperium obtinere. Hinc a *σήψι* quoque nulla speranda salus, vel restitutio partis, nisi suppuratio se prodat, qualis, qualis, testimonio, restitantis roboris & materiæ non penitus inobsequentis. Vnde quando in sphaelo circa *extima*, ab adhibitis remediis, pus inueniunt chirurgi, merito iatum *εὐρηκα* exclamant, & gaudent, de seruanda parte spem concipientes amplissimam. Par hinc ratio est digestiuorum.

(3) *Emollientia vim suam exerunt laxando & resoluendo.* Quando adest tumor & durities ex concretionem, ferique coagulo, emollientia proficua sunt, sed ita comparata, vt laxent non solum compagem, nec suppurent, (quod sufficiens non adfit humor, saltim ordinariæ, nam & quandoque licet tardius suppurantur,) sed resoluant, seu maiori gradu aggrediantur concretionem, & ex

ex ordine dimoueat. Hinc scirrhis hæc classis est appropriata, seu tumoribus duris, v. g. lienis, hepatis, tumoribus item aliis duris, concretis, rebellibus, frigidis. Hi egent resolutione coaguli, vt in motum cieantur per calorem, & hinc subigantur.

Hinc emollientia κατ' ἐξοχήν etiam tumoribus scirrhis de-
bentur, ex pituita resiccata, (sero coagulato) crassaque prognatis, quales tumores etiam in musculorum capitibus & tendinibus consistunt, vt in gangliis quoque ipsis. Distinguuntur tamen hi tumores scirrholi ab ipso Galeno ratione materię ex qua concreti sunt. Alii sunt pituitosi, benigni, mites, quando serum, vt dixi, tartareum & coagulatum intumescit impactum est poris, calore debilitato partis, humore vero subsistente. Eo casu emollientia, resoluentia vnice profunt, & scirrhos persanant, mixta scilicet indicatione etiam mixtum indicatum applicando. Imo id de singulis quoque valet. Dantur enim casus, vbi dicta hæc inter se conspirant; vnde imprimis in tumoribus his duris alterutrum præstant, aut discussionem, aut suppurationem, quorsum & strumæ, scrophulæ & alia spectant,

Illustrant vero hæc etiam modi euentus tumorum omnium, quatenus finiuntur vel discussione, vel suppuratione, vel induratione, vel νεκρώσει & corruptione. Prioribus tribus apprimè velificantur emollientia, & his affinia, laxantia, suppurantia & ipsa etiam ex parte resoluentia. Vnde instar regulæ quoque notamus: Emollientia si misceantur cum resoluentibus, vel ipsa hæc sint talia simul, adaucto gradu fortius emolliunt.

Imo hæc ipsa resoluentia in internis abscessibus & coagulis quibuscunque omne absoluunt punctum, exemplo pleuritidis & similium, non omittis, si id fieri potest, externis.

Ex dictis patet, non opus esse, vt seorsim quoque laxantium fiat mentio & recensio, cum & illa sub emollientium classe non minus ac suppurantia reuera militent. Si enim, ex definitione communi, χαλαστικόν seu laxans illud est, quod densis corporibus, & quæ præter naturam dura euaserunt, confert, ipsissima id præstant emollientia; nam & hæc tensioni illi debentur, cum materia quadam, siue sanguis sit, siue serum, siue flatus partium spatia replet,

plet, extenditque atque dilatat, rarefaciunt, flatuosumque spiritum & materiam, quæ partes distendit, attenuant atque discutunt.

Diximus vero triplicem quoque materiam, & triplicem gradum emollientium esse. Si ergo materiam & texturam ipsam horum remediorum spectemus, commode dicuntur esse ea moderate calida & humida, vt & calorem & serum iuuent. Seu, si ex principiis chemicis ea æstimemus, virtutem emollientium constituunt & fœnerant principaliter principium sulphur-aqueum, stimulum, salinum. Principium materiale est humidum, formale calidum. Hinc omnia moderate calida & humida, seu actu, seu potentia talia, emolliunt, & inprimis tepida. Emollit etiam ipsa aqua sola calida, vnde & *Pindarus nem. ad. 4. Σεμὸν ὕδωρ μαλθακὰ τέυχε γίνετα*, calida aqua mollia efficit membra. Hinc magis humida sunt proprie dicta emollientia, quæ fluxilitatem augent, mucilaginosæ, saltim in recessu talia, & pinguia: magis sicca, improprie talia, quæ motum magis quam fluxilitatem augent, suntque paulo calidiora, quæ & emolliunt, & simul resoluendi vim possident, principiis actiuis, inprimis sulphureis, magis instructa, vt crocus, sperma ceti, resina, gummata. Exempla graduum distinctorum præbent ex simplicibus aqua, lac, oleum; lac magis emollit aqua calida, oleum calidum lacte calido, vel tepido, Aquea vero pure talia non nisi interuentu caloris emolliunt, mucilaginea vero magis. Quoad formam externam unguenta & linimenta emolliunt leniter, cataplasmata magis, optime emplastra, quin & in his est differentia, vnde emplastrum diachylon simplex solum emollit, compositum seu cum gummatis emollit & resouit. Vt itaque materiam spectemus.

Emollientia dicimus κατ' ἐξοχήν virtutem suam exerere ob MUCILAGINEM, & quidem duplicem, vel aquosam, vel oleosam, vnde quæ minus vel magis illam obtinent, minus etiam vel magis emolliunt, id quod variat, prout vel concreta vel diluta magis ipsa est.

Sic mucilago emolliens aquosa diluta visitur in decoctis, fotibus, balneis, clysteribus, ex *rad. alth. lil. alb. malux. glycyrrh.*

G

herbis

herbis s. emollientibus, malu. alth. viol. mercurial. branc. urf. paret. chamom. f. & R. quæ simul digerit & resoluit, melil. atripl. &c. florib. chamom. lil. alb. melil. verbasf. sem. fœni gr. lin. ficub. pingu. prun. dulc. passul. min.

Mucilago emolliens concreta aquea tum in radicibus mucilaginosi, vt rad. fymphyti, in farinaceis & pulposis, vnde pulposa dulcia, gummosa & humida primo & secundo gradu omnia emolliunt; tum cataplasmatibus cum lacte coctis & mixtis, vt taceamus plantas recentes plurimas emollire, tusilaginem v. g. plantaginem &c. vbi notabile est, plantas narcoticas, ob sulphur μαλακτικόν, quod possident, externo vsu si non omnes, tamen plerasque esse & reddi emollientes, vt hyoscyamus, & hinc paratum emplastrum, tabacum, cicuta ipsa, & hinc parata itidem emplastra, imo opium quoque ipsum.

Mucilago emolliens diluta oleosa-aquosa est in lacte, quod hinc cum mica panis similaginei & vitello oui constituit topicum euporistum paregoricum.

Mucilago oleosa est in genere in pinguis, quo olea, resinosa, emplastra pertinent. Diluta v. g. iterum in oleis expressis & coctis, ouorum, hyoscyami, amygd. dulc. lil. alb. chamom. cappar. concreta in pingu. cerni, hirci, spermate ceti, medulla crurum vituli; magis concreta in melle, vngt. dialth. anod. & similibus compositis; adhuc magis concreta & emplastica in gummi ammoniaco, resina, tereb. & empl. de melil. dyachylon simplici & cum gummatibus, cerat. de ammoniaco, de cicuta. Inter quæ ipsa quoque diuersi gradus sunt & obseruantur, non minus ac in simplicibus quoque est visenda hæc diuersitas, tum absolute, tum respectiue, ratione ætatis. Hinc pinguis recentia v. g. solum emolliunt, & præstantiora sunt, ob humidi aquei & oleosi prædominium, vetusta vero rancorem & acrimoniam præ se ferunt manifestam, exemplo oleorum rancidorum, pingued. leporina, viperina; vnde ob prædominium particularum salinarum magis resoluunt & digerunt, magis etiam desiccant.

Hæc si noscantur intimius, facilis quoque erit selectus, facilis de agendi modo decisio. Sic plantæ emollientes stimulo nitroso etiam

etiam partem actionis suæ debent, nitrosa enim & fluxiles simul magis reddunt humores, & quæ simul nitrosa sunt, magis emolliunt & abstergunt quoque; emplastica magis sunt suppurantia & resoluentia, quæ enim suppurare debent, illa conclusa esse oportet. Emplastica enim medicamenta distensionem & euaporationem prohibent.

Notabile vero h. l. est, communiter emollientium materiam desumi ex regno vegetabili & animali, minus ex minerali. Mineralia enim & metalla omnia magis siccant, nec nisi glutem sui generis, seu viscedinem metallicam possident. Saturnina tamen, ut amicabile cum oleis laudatis ineunt commercium, ita emollientia hoc iuuant. Est enim & in saturno & reliquis mucilago concreta.

Adeoque facile patet, emollientium vim consistere in eo, quod principaliter lympham alimentarem vel excrementitiam adaugent, restitunt, alterant, fluxilem & mobilem reddunt, quod coagulum auertunt, quod poros dilatant, quod fibras laxant, quod obstructions consequenter inde ortas & alia obstacula tollunt, referant, dolores demulcent. Adæquate vero calorem una respiciunt, roborant, & blando fouent, ut archeus, tanquam motus omnis in corpore diribitor, vel remouendis impedimentis vel vincendis, superandis & immutandis incumbat, & motum fluxibilem promoueat, & penetrationem præstet vna, adeoque omnia libere dispensari iterum in corpore queant; ut contentis humoribus motus & fluxilitas restituatur, fibræ continentis blande laxentur, adeoque seu massa sanguinea, seu lymphæ in circuitum redeat, & duritiæ, tensioni & siccitate ablatis, omnia secundum naturam fiant in machina.

Hinc & selectus formularum externarum colligi potest. Est ubi magis laxandum & humectandum est, ubi vnguentis & cataplasmatibus prærogatiua cedit; est ubi magis fouendum, digerendum & resoluendum est, ubi emplastris prima laus debetur. Quæ omnia ex notione caloris & humiditatis in mixtis & eiusdem respectus in corpore magis elucent, ut durum quicquid est in corpore præter naturam, per eadem emolliatur.

Complementum his addunt vsus legitimi monita & cautela. Ut enim 1. *emollientia* communia sunt praesidia, non specifica, &que; ita *appropriatis* *sommode* iunguntur & *miscentur*, quae vnicuique vel parti, vel effectui sunt familiaria. Ita enim euadent specifica & determinata praestantiora, seu v. gr. purgantia addamus in alui obstructione, seu carminatiua in colica, seu nephritica in calculo, seu alexipharmaca in bubone maligno, vt cynoglossa eo nomine celebris est, seu neruina resoluentia & paregorica in doloribus coniunctis &c.

2. In emollientibus notandum est, vt attendatur non solum partis vniuscuiusque tonus, verum etiam affectus & materia contenta tendentis qualitas & natura. Quandoque enim prompte apta nata est vel discuti & diffiliari, vel suppurari, quandoque rebellis; hinc gradu maiori addito, eximie magis id fit. Hinc vbi materia tenuis est, & distillanda potius ac absorbenda lympham, minus conueniunt. Hinc in tumoribus mammarum ita moderanda est applicatio, ne suppurationem inducamus, frigidis v. g. obstruentibus cataplasmatibus, vel nimis calidis fundentibus.

3. *Emollientia* imitantur genium aliorum topicorum; quandoque *primaria* intentione applicantur, quandoque *secundaria*. Si nempe *σευματισμός* vel *συναρροισμός* fiat ex massa sanguinea, si concurrant viscera, si totum simul affectum, vniuersalibus substantiis, quae nisi attendantur, frustra sunt vt plurimum.

4. Vbicunque materia acrimonia & malignitas potius in centro detineri & coerceri amat, quam diffundi, emollientibus minus locus est. Tunc enim ob malignitatem dilatatio pororum minus tuto procuratur. Exemplum praebent scirrhi maligni, vel tumores duri ex atrabilario humore orti. Hos Galenus l. c. ab emollientibus exasperari scribit recte, vt scirrhis ex pituita ortis sunt conuenientissima. Emulantur, imo sunt hi ipsi tumores de natura cancerorum occultorum, de quibus conforme est monitum aureum *Coi 6. aph. 38*. Quibus occulti cancri (tecti, non aperti, latitantes intus, nondum se exerentes aperto Marte) fiunt, non curare (seu emollientibus, seu aperiendo cum ferro, cum nullum pus subfit, quod

quod euacuari desideret, sed potius materia suppurari inepta,) melius, (tolerabiliusque est, cum ex duobus malis eligendum sit minus, cumque si prodesse non possimus, saltem non obesse debeamus.) Curati enim (hoc pacto, præpostere, neglecta hac cautela) citius intereunt (malo exasperato,) non curati vero longius vitam trahunt.

5. *Vbicunque exsicccandum est, non emolliendum est, seu emollientibus non uti licet.* Sic in vlceribus omnibus adstrictio & exsiccatio requiritur, si consolidare eadem sit animus; Sic in fracturis, callo & exsicccatione moderata opus est, vnde absurdum est eo casu uti cataplasmatibus, magis enim emplastris roborantibus & firmantibus locus est. Sic & in fissuris mammarum potius exsicccandum est.

6. *Vbicunque laxior est tonus partis iamdum natura sua, ibi emollientia minus conueniunt.* Et speciatim in affectibus pulmonum id valet. Pulmonum scilicet ipsorum, nam in pleuritide, vbi coquendum est pus, emollientia cum paregoricis sunt laudatissima. Quando vero in tussi, in asthma, phthisi, & aliis bronchia obstructa sunt & grauata, & quæstio incidat de emolliendis viis & laxandis, non æque locum habent sola. Quia enim magis laxant poros, materia etiam magis irruit, nec eo ipso æque expectoratio fit facilior. Hinc ut in affectibus pulmonum resoluentia sunt nobilissima interius; Ita quoque exterius emollientia cum resoluentibus sunt miscenda. Dantur enim quæ id vna præstant, ut sperma ceti emollit & resoluit, item vnguentum rubrum potabile, & similia.

LIBRI I. SECT. II. CAPVT II.

De

Adstringentibus.

Cum methodus medendi, quanta quanta est, per contraria fiat & absoluatur, ipsa quoque contraria iuxta se posita magis elucescant, hinc ut emollientia duris & strictis debentur; ita adstringentia laxis, iis tamen non solis, liqui-

dem & mollientibus opponuntur, & aperientibus, vnde latissime patent.

ADSTRINGENTIA enim velut genus quoddam sunt remedium plurium, quæ ceu species sub iisdem comprehenduntur. Vt enim non dicamus incrassantia, repellentia defendentiaque sub iisdem quoque contineri, de quibus seorsim propter latioremsum dicemus in sequentibus, ipsaque adeo absorbentia etiam huc referri posse, complectemur usum iuxta ac differentias hæcæ speciales subiunctis canonibus.

I. *Adstringentia cogunt & corrugant seu constringunt fibras.* Si nominis etymon spectemus, elegantissima latet metaphora, desumpta a colligandis, vel stringendis fidibus laxioribus, contorquendo & in se arctando. Hinc

(1.) Colligant & vniunt *fibras viscerum*; quando villi, parietes, seu *fibræ membranæ* eorundem molliores sunt, flaccidæ & expansæ, apprime usum habent, idque tanto magis, quia *ventriculus ipse totus membranosus est, & fibræ neruæ per totum corpus intertextæ.* Hinc vt robore villorum constante calor quoque & humores circulandi in quacunque parte bene habent, speciatim in ventriculo, adstringentia merito roborantium titulum obtinent, quatenus præter calorem, seu *archeum partis & fermentum specificum*, villos roborant, contorquent, & vniunt, vt contractioni & expulsionemagis vacare queant, vnde cinnamomum, nux moschata & similia dicuntur roborantia, quod singula illa respiciant, quæ collectivè & coniunctim ad ventriculi robur faciunt. Par ratio est hepatis, cerebri & aliorum.

(2.) Roborant etiam *fibras sanguinis*. Cum enim ipsa *M.S.* ad consistentiæ suæ robur obtinuerit fibras, quæ & ipsæ laxari queunt, & hinc fatiscere, adstringentia & has fibras constringunt, adeoque consistentiæ sanguinis, siquidem fuerit tenuior, rarefactione velut desciscens & impropportionata, velificantur. Valet id tum in peste, tum in cachexia, scorbuto, & syncope aliisque morbis, vbi sanguis est magis tenuis & mobilis.

(3.) Firmant *fibras nervosque & vincula ossium partiumque muscularum*, v. g. dentium alveolos, gingivarum robur partiumque

que continentium laxata vincula varia, sphincteres ani & vesicæ, ligamenta vteri. Sunt hæc quasi tenacula, *Klammern* / quæ vtrinque constringunt & firmas tenent partes ac instar cunei constringunt.

II. *Adstringentia condensant & infarciunt poros*, vnde tunc peculiari nomine dicuntur, prius quod præstant, *πυκνωτικά*, vi refacientibus contraria, ita enim CONDENSANTIA *Galeno* audiunt *l. 5. simpl. c. 14.* quæ poros contrahunt, coarctant & insensibilem transpirationem impediunt, quo sensu condensantia sunt, quæ non tam adstringunt in se, quam condensando adstrictionem post se relinquunt. Condensant vero poros magis frigida, quatenus spiracula caloris plus iusto hiantia contrahunt, vnde sufficiente ad hoc sola velut refrigeratione agunt, adeoque debilius contrahunt, quam priora. Quod enim valenter & constipare & constringere debet, vt ex dictis patet, robur quoddam remittens ac durum habeat oportet, quo cum careant medicamenta aquæ naturæ, tenues quidem poros in vnoquoque corpore contrahunt atque condensant, aut totam partem, quoad fibras & villos, valentius constringere nequeunt.

Hinc vsum habent hæc adstringentia, seu condensantia specialius dicta, vt cutis compactior, densiorque reddatur, tum ad euitandas externarum causarum iniurias, tum ad nimium sudorem spirituumque dissolutionem inhibendam, quare extrinsecus potissimum vsurpantur.

Posterius quæ præstant, dicuntur peculiari nomine INFARCIENTIA, illinentia, *εμπλαστικά καὶ ἐμφρακτικά*, obuiuscantia & obstruentia, quatenus iuxta *Galenum l. 5. simpl. cap. 11.* corporis poris seu meatibus illita, iis tenaciter adhærent, seu quæ substantia sua crassa, lenta & glutinosa meatus corporis oblinunt, opplent, atque obstruunt, citra omnem acrimoniam & mordacitatem. Si enim mordax esset tale medicamentum, hæere in poris non posset, sed facile excerneretur, liquando partem, vel euocando humorem, quod attrahentia præstant. Et conueniunt hæc ex parte cum emollientibus, quatenus lentore pollent, viscedine, mucilage vel vinctuositate, vnde diffuere humores vetant.

Hinc

Hinc usum habent emplastica hæc, cum incrassantibus communia, in sputo cruento sedando, item ad dysenteriam, quo fluxus compescatur, acrimonia materiæ mitigetur, & intestina oblinantur munianturque aduersus humorum affluentium acredinem. Exterius vero ad sistendum sanguinem, cohibendos sudores immodicos, & per accidens vna ad suppurandum, de quo iam diximus.

III. *Adstringentia incrassant, figunt & domant humores.* Rememorantur & cogunt humores efferatos, tenues, & impetuosè motos, vt frenum indepti restitent, figantur & quiescant; Vnde speciatim si tenues fuerint, audiunt INCRASSANTIA.

Hinc frenum sunt bilis, frenum seri, salium & fermentationis p. n.; hinc retardant impetum excrementorum in vomitu, diarrhœis, dysenteria, hypercatharsi, cholera, incontinentia urinæ, diabete; affluxum item sanguinis & seri impetuosum, vnde DEFENSIVA audiunt, & INCREPANTIA.

IV. *Adstringentia constringunt, coangustant & contrahunt oscula vasorum,* vnde speciatim Galeno & aliis tunc audiunt occludentia, Gr. *συναπτικὰ, στενωτικὰ, στενωτὰ*, quatenus *ἀναστομάσεις*, id est aperta venarum & arteriarum oscula coarctant, sensibilesque excretiones cohibent, claudunt, nec quicquam quod sensu percipi queat, de sese emittunt, vnde ischæma & traumatica huc spectant. Hinc conueniunt in vulneribus, erosionibus, rupture, hiatu, in hæmorrhoidibus aliisque sanguinis fluxionibus cohibendis.

V. *Adstringentia fluxionum & effusionum remedia, non solum affluxum & influxum, sed & effluxum moderantur.* Hinc locum habent eximum interius & exterius, in fluxionibus quibuscunque & motibus sanguinis omnibus, ab interno vitio exitu affectato, in hæmorrhagiis narium, mensibus & lochiis immodicis, sputo, vomitu & mictu cruento. Remedia sunt optima fluxionum sanguinis, in dictis & aliis casibus. Fluxionum seri, in catarrhis acris, falsis, tenuibus, phthisin & hæmoptysin minitantibus, in ichore vlcera seroso, fluore albo; fluxionum feminis in gonorrhœa &c. varie miscenda cum abstergentibus, traumaticis, roborantibus & opiatis.

Ex

Ex quibus recensitis specialibus vſibus generalis magis eluceſcit, & exhauritur magis adſtringentium doctrina, quatenus *ἐνεργεια* illorum in eo conſiſtit, quod tum *contentos* humores fluxiles, tenues, in impetu ſuo coerceant, ipſosque increſſando, inviſcando, concentrando cohibeant & in centro detineant, ne impetuoſe exundare, rareſieri, & exitum affectare poſſint; tum *continentes* poros vaſorum, fibrarum, parietum, & viarum corrugent, criſpent, colligent, & incuneent, vt velut aggere poſito retineant & auerruncent irruentes humores.

Neceſſum itaque eſt, vt texturam obtineant ad quietem magis, quam motum humores aptandi; adeoque cum calori dilatanti, rarefactioni & mobilitati ſit obuiam eundum, mutantur adſtringentia virtutem ſine dubio maxime a principio terreo, & ſalino acetoso, vt illa κατ' ἐξοχὴν dicantur & ſint adſtringentia, quæ hæc duo mixta & combinata habent magis, ac prædominantia, vnde gradibus variant, vt quo magis acidum terreo remixtum eſt, eo maior etiam obſeruetur adſtrictio; quo magis diſſociatæ huiusmodi particulæ aquoſis, aliisque, eo minus & fere non niſi improprie dici queant adſtringentia.

Cum vero, vt ex dictis claret, magna ſit adſtringentium latitudo, pro varietate inſigni concurrentium ad morbos fluidos, hinc quæcunque cauſæ fluiditatis ſunt contraria, etiam ſub adſtringentibus militant.

Prius tamen, quam de gradibus hiſ dicamus, addendum & illud eſt, quod adſtringentium latitudo etiam ex miſcela aliarum particularum eluceſcat. Vtut enim proprie adſtringentia ſint frigida & ſicca, vtpote cauſis fluxionum contraria, & cognoscantur ex ſapore acerbo, aſtero acido, & quæ acerba ſunt, aſteris fere efficaciora deprehendantur & omnium maxime ſtyptica; obſeruandum tamen eſt, non omnia adſtringentia frigida eſſe. Sunt enim quædam, quæ valenter adſtringunt, tantam nihilominus adepta caliditatem, vt corpus etiam exurant, vt *Œlum vſtum*, ſeu *⊙* *⊙* *li*, quin calefaciendi ſine vſurpentur toto die, vt cinnamomum ex aromatibus, aloe ex gummatibus, & alia.

H

Hæc

Hæc scilicet ob heterogeneitatem particularum adstringunt quidem, sed adstringendi hanc virtutem habent limitatam, & sigillatam una cum acrimonia, aromatico, dulci, amaro charactere, quin & pulposa, oleosa, balsamica simul sunt quandoque, vt nux moschata; vnde & adstringentia quædam sunt *generalia*, quædam *specificæ*, non omnia omnibus conuenientia. Seu adstringentia (quæ distinctio in praxi hinc locum habet maxime,) alia sunt *sibi relicta*, proprie & κατ' ἐξοχήν dicta, terrea & austera &c. alia *comitata*, amara, vt absinthium, aromata, vt cinnamomum & sic porro; vel exspecificis cephalica, stomachica, hepatica.

Sufficit tamen, omnia hæc adstringere ob principium dictum terreum, & austerum remixtum, magis vel minus; Hinc enim differentiam ratione maioris & minoris non exiguam quoque habent, vnde quædam *leuiter adstringunt*, quædam *mediocriter*, quædam *summe*.

Sic *primo gradu* & remissius adstringunt, quæ austerum *leuissime possident*, & *expansum terreis*, vt sunt (1) *terrea*, ἀραια omnis qualitatis excessiua expertia, & quasi talia, siccantia & absorbentia, alcalina fere natura prædita, vt vnicornu fossile, corallia, creta, bezoardicum martiale, ☉ cinnamomi, lapis hæmatites, spodium; ex vegetabilibus *flores balaustior. rosarum rubr. papaueris rhexados, folia bellidis, polygoni, millefolii, pyrolæ, faniculæ, virg. aureæ. radix plantaginis*, quo & musci spectant, vt vsinea cranii humani, lichen & alia.

Referrî huc quoque queunt (2) *aquea*, licet improprie paulo sint adstringentia, quorsum spectant ex vis destillatis *plantaginis, polygoni, cinamomi cydoniata, bursæ pastoris tormentillæ*; par ratio est decoctorum ex iisdem, & siruporum similium nonnullorum.

Vtraque hæc præcipue conueniunt, quando humores peccant acetosi magis, quatenus illa absorbent, hæc diluunt & temperant, vnde & huc referrî possunt amara plurima, quippe quæ hinc inter roborantia præcipua sunt, vt rad. cichorii, rhabarbarum, absinthium ponticum &c. itidem acori & bili vna debita.

Sic

Sic *secundo gradu* adstringere statui possunt mucilagine & lentore conspicua, seu aquoso concreto, vt radix symphyti, gummi arabicum; seu aquoso-oleoso, vt semen hyoscyami, plantaginis, 4. frigida maiora, papaueris albi, quorsum & dulcia & pulposa referri queunt, sirupus de symph. papau. plantag. pilosell. conferua rosar. symph. item vnguentum Comitissæ, quæ tamen oleosa & lubricantia improprie magis adstringunt; seu terreo, vt terrea lemnia, sigillata, bolus armena, quæ alias κατ' ἐξοχήν dicuntur incrassantia, item emplastica; seu austeriuscula simul, vt trag. granorum actes, quæ & ob lentorem farinaceum concretum, & acinos sambuci egregium est remedium; Seu sulphureo, vt sanguis draconis, nux moschata, mumia, succinum in catarrhis suspendendis, vitellum oui. Ex compositis huc spectant ad hanc classem sperniola Crollii, emplastrum contra rupturam, de crusta panis, ceratum sandalinum. Et hæc inprimis locum habent, quando fluxiles & tenues sunt humores, vt accessu horum viscosiores reddantur, seu incrassentur & sic ad frugem redeant.

Sic *tertia classis* est eorum, quæ eminentiori gradu corrugandi fibras potentiam in ipsa lingua & faucibus exerunt, licet iterum mansionibus suis distincta. Ex vegetabilibus talia sunt radix bistortæ, tormentillæ, vna bezoardica vi hinc prædita, item sorba, cydonia, gallæ, mespila immatura, corna, fungus, salicis, betulæ, terra Japonica. Potentissima vero adstringentia præ vegetabilibus inprimis sunt mineralia, O, Glum, quæ hinc liquorem stypticum hodie tam decantatum largiuntur, crocus ætis adstringens, O vstum, ☉ Gli, & ex his preparata alia. Ex compositis tinctura coralliorum, antiphthifica, ætis adstringens, æris Gli, essentia terræ Japonicæ, traumatica, extractum tormentillæ, bistortæ, puluis stypticus Crollii, noster probatissimus; Ex sirupis, sirupus coralliorum, myrtinus. Hinc tostamagis adstringunt, vt rhabarb. tostum.

Improprie magis id præstant acida, quæ figendo salia volatilia humorum partim sanguinem coagulant & concentrant, vt ☉ Gli & +, interno vsu; partim fibras corrugant simul.

H 2

vsu

vsu potissimum externo. Ob erosionem tamen & liquiditatem minus proprie dictorum classi accenseri queunt; seu illis non æque est fidendum, non tuta sunt adstringentia.

Improprie etiam communia singulis hunc faciunt opiata & cum his mixta, v. g. theriaca, essentia theriacalis, ~ theriacalis, extractum theriacæ, laudanum opiatum, essentia anodyna, pulvis anodynus, pilulæ de cynoglossa & similia.

Et tertius hic ordo magis conuenit, quando biliosi acres peccant humores. Quæ ut magis pateant, distingui iterum potest inter actum adstringendi completum, & incompletum; Incompletum vocando, qui non omnia præstat perfecte, quæ ad adstrictionem requiruntur; completum, qui contra. Requiritur nempe ad adstrictionem perfectam 1. humor influens, affluens vel effluens, seu contentum; 2. Vasa, pori, cutis, fibræ dimittentes, seu continentes. Quæcunque igitur adstringentia utrisque debentur, illa complete & perfecte sunt talia, & vice versa.

Hinc tertii ordinis proprie dicta id cum præsent magis, illis etiam magis fidi potest. Utque hunc finem feliciter assequamur, insigne strategema est, ut adstringentia cum figentibus miscemus, seu styptica cum figentibus mixta magis adstringunt; Et opiata quoque cum adstringentibus magis, sine his minus fide adstringunt.

Præter hæc vero quædam notatu digna occurrunt, & quidem tum respectu adstringentium, tum respectu partium, quibus debentur.

1. *Adstringentia seligenda sunt appropriata, seu cause & parti magis conuenientia.* Hinc stomachica & cephalica debent esse aromatica; Hinc in fluxibus malignis magis conueniunt simul bezoardica; In hæmorrhagiis simul conglutinantia; in hepatis & ventriculi affectibus acida quoque.

2. *In adstringentibus semper ratio habenda ventriculi; nec ultra quam pororum & fibrarum, vel viscerum ratio permittit, adstringendum est.* Quatenus enim terrea sunt, fermentum ventriculi destruunt, quatenus austera & fixiorum partium, euaporationem chyli impediunt. Id ipsam quoque in affectibus pulmonum valet.

3. Ut

3. Ut augent adstringentium vim anodyna, sic moderantur eandem resoluentia; seu alcalina, seu alia tenuium partium, quæ Ole austero minus pollent, maxime necessaria, ne humor qui disici debet, magis subsistat, ichorescat, & corrumpatur. Valet id imprimis in spūto & vomitu cruento, & casu ab alto, vbi lapides cancerorum, mel, acetum respectiue profunt. Hæc etiam cauent, ne nimis seu vltra terminum naturalem adstringatur, quod itidem notari meretur, tum in dysenteria, vbi bezoardica magis eligenda, tum in affectibus pectoris.

4. Vbicunque motus humorum promouendus, adstringentibus non locus est. Vbi scilicet viæ magis dilatandæ, fibræ laxandæ, humores potius resoluendi & incidendi, tum interne, tum externe adstringentia non conueniunt.

5. Exterius frigida magis repellunt, non promiscue tamen locum habent in omnibus partibus. Adstringentia exterius quoque humoribus & vasis debentur; illis, vbi impetus, rarefactio & effusio sistenda, vnde audiunt repellentia; his, vbi oscula occludenda, vt in vulneribus & aliis læsionibus, vbi ischæma dicuntur, vtraque inferius quoque seorsim spectanda.

6. Roborandi sine exterius acidula & aromatica magis profunt; vt penetrationem nimirum sortiantur, ipsa in se terrea, vnde etiam magis alterando, in dictis casibus, quam constrictione fere præstant. Exemplo sit vomitus, diarrhoea, dysenteria, vbi & the racalia locum habent.

7. Adstringentium vis, vbi paulo post remittit, nouis dosibus inuandanda est. Vt constans sequatur effectus; contra ea desistendum, vbi metus recidiuæ non est, vel mitiori gradu procedendum. Hinc in hæmophthysi 1. pulueres, 2. tincturas, 3. infusa & decocta vsurpamus.

8. Adstringentium nature alia præ altera forma externa est conuenientior. Hinc cum humorem fluxilem debeant componere & frenare, solida præ liquidis, & liquida concentrata præ diffusis adstringunt. Natura enim ipsorum est terrea, quæta, contraria fluxilium. Hinc decocta, potiones & aquæ adstringentes proprie & strictè loquendo non sunt, vel saltim refractam &

diffusam magis exerunt stypticam virtutem; multo minus, quæ ob heterogeneitatem humores turbant facile, vt emulsiones.

9. *Quæcumque adstringentia particulas habent laxiores, vel acriores, minus tuta sunt, quibus fidere possis.* Sic de acidis iam diximus. Conueniunt nempe magis externe, & vbi humores potius peccant, quam villi erosi, vt in V. S. raninarum ad hæmorrhagiam compescendam aceto vtimur. Sic *dulcibus*, vt sirupis, *minus fidentum* est quoque, partim quia roscidis sunt implicitæ particula adstrictoria, vnde minus incuneare possunt laxa; pulposa & dulcia enim potius emolliunt & lubricant; partim quia fermentandis humoribus apta sunt. Exemplo sit sirupus myrtinus, de rosis siccis, de symph. Fernelii, vnde magis in affectibus pectoris, magis condimenti & secundarii remedii locum sustinent. Sic balnea adstrictoria minus sunt fida; Vnde demulcendi, roborandique sine quidem adhiberi possunt thermæ, in vteri squalore & inde oboriente sterilitate cum successu; sed in mensium fluxu immodico, etiam præseruatiue minus. Quin si præseruatiue adstringentibus balneis vtaris, cauto opus est, ne menses ordinariæ fluxuri impediuntur, quod illæ hinc expertæ sunt cum suo damno, quæ vt virginitatem mentirentur, adstrictoriis curarunt balneis.

Sic clysteres adstringentes infidi sunt, proprie dicti, nam *ἐπιμεγαλινὰ* pingua temperata locum quandoque habent, vt taceamus, quod in *Opiologia* adduximus, ab adstringentibus seu terreis, seu gummosis facile dolores & obstructiones oboriri.

Sic forus & suffimenta adstringendi sine minus locum habent. Sunt quippe suffimenta tenuium partium, & calor coniunctus dilatat poros, dilatatos vero fluxio maior insequitur, vnde ex fol. quercus & similibus apud practicos laudati suffitus frustra fere præscribuntur.

Sic vnguentis & linimentis adstringentibus fidi non potest. Conueniunt potius emplastra glutinantia & roborantia ex topicis; Quin iuuant etiam fere hæc per accidens naturam, quatenus exteriores partes laxando diuertunt, vt vnguentum Comitissæ in mensium fluxu immodico locum habet. Sunt enim
inter

inter se e diametru opposita pingua laxantia, & astringentia terea, austera.

10. *Adstringentia cum cibis non commode dantur, ante vel post vero data, etiam alimentosa, diuersum sortiuntur effectum.* Cum cibis non danda, quia, ex nostra hypothesi, chylificatio fieri debet euaporatione partium alibilium continua, primum subtilium & volatiliorum, hinc & grossiorum; adstringentia vero huic euaporationi sunt contraria, vnde videmus quoque ab hisce assumptis alimentosis grauitatem ventriculi oboriri & anxietatem saepe, quatenus euolui renuunt & rareferi. Ante cibum vero sumptorum alimentosorum, v. g. cydoniorum, non idem effectus est, qui post illum sumptorum; dum enim motu peristaltico suo & corrugatorio fibræ ventriculi propellunt contenta, necessum est variari id ipsum, prout cibi ingesti inueniunt strictas magis fibras, vnde minus transire possunt, vel iis ingestis stringuntur magis superiores, vnde laxantur inferiores. In ventriculo quippe motus huius est principium. Hinc laxitas alui ab adstringentibus accidit per accidens.

11. *Vbicunque coactiua sunt fluxiones, sanguinis, aliorumque humorum, adstringentia easdem non remorantur, sed promouent potius.* Per coactiuas intelligo ab obstructione vasorum, & ab ordinario denegato spatio, ab *ὀγκασμῶ*, a copia, ita vt sanguis contineri alueis suis non possit præ angustia, & rarefactione nimia, sed cogatur derelinquere stationem & alibi exitum querere. Quando itaque datis tunc temporis adstringentibus tenduntur & corrugantur magis fibræ, angustaturque magis spatium, fieri aliter non potest, quam vt exprimatur cogaturque humor. Hinc id videre est non solum in hydropicis & cachecticis, quibus frequentius hæmorrhagiæ narium fiunt, verum & in hypochondriacis, scorbuticis, splenicis. Imo etiam hæmorrhoides ipsæ ex hoc fonte vt plurimum scaturiunt, & mensium immodicum profluuium. Conueniunt autem illa potius, quæ sanguinis circulum in ordinem redigunt, auferuntque vim illam coactiuam, V. S. purgantia & aperientia ipsa. Optima cæteris paribus & tunc sunt acida.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT III.

De

Aperientibus.

VT motum excedentem & præter naturalem refrenant in corpore adstringentia; Ita motum humorum deficientem promouent & in ordinem citant *APERIENTIA*, non minori latitudine, non minori vsu gaudentia, imo fere maiori, cum non solum varias species, de quibus dicendum erit, complectantur; verum etiam in latitudine sua ipsa diuretica sub se comprehendant.

Notabile tamen est, hic agi de aperientibus iis, quæ, vt *Gal. l. 5. simpl. c. 14.* loquitur, talia sunt & dicuntur primario & per se, non de illis, quæ ex accidenti quasi facultatem aperienti habent, cuius generis sunt, quæ v. g. vteri orificium a phlegmone vel scirrho, vel ariditate occlusum aperiunt, item quæ occlusiones labiorum, a phlegmone occlusorum, aut genarum, aut narium, aut gutturis, aut præputii, aut sedis, aut similis partis osculi inflammationem indeque natam occlusionem sanant. Verbo, contradistincta sunt aperientia ab emollientibus, licet secundum quid inter se habeant affinitatem. Proprie enim hæc non sunt ἀνασπορικὰ seu aperientia; Vnde *Galenus* Dioscoridem reprehendit, quod confuderit illa nonnunquam inter se, aperientia cum illis, quæ laxant, vel emolliunt, humectant, aut soluant.

Dicuntur nempe ἀνασπορικὰ Græcis, quasi dicas oscula seu ora vasorum referantia, vtpote de quibus *νατ' ἐξοχῆν* prædicantur, & nominatim iuxta *Gal. l. c.* non tamen illa strictiori vocis acceptione sola absoluuntur, quin ad omnes interiorum partium ductus, vt venas, arterias, canales, vretes, neruos, referandos ditatandosque accomodari possint.

Audiunt etiam ἐκφρακτικὰ, quod obstructions expellant; seu motui humorum tum alimentariorum, tum excrementitiorum impedito debentur *APERIENTIA*. Posito enim vel mobiles seu

secundum naturam humores, v. g. M. S. bilem, chylum, vrinam esse indispositos, ac otari quasi nec moueri, seu ob caloris natui & particularum actiuarum defectum, seu fixitatem, lentorem, coagulum & viscositatem; vel *via* indispositas esse, venas, ductus, canales, ob humores, flatus, partes solidas extraneas, facile patet, aperientia esse proprie, quæcunque motum restitunt humoribus & remoras viarum tollunt.

Adeoque vt distinctim de iis dicamus; 1. *Aperientia in genere expediunt obstructions viarum, vasorum, ductuum, meatorum & pororum*, vt quandocunque in his motus cessat, vel remora quædam accidit, auxilium ferant, vt & sanguinis & feri circulus indefinenter & irrequiete fiat, & excernenda vbiuis naturaliter decenter promoueantur, menses, sudor, vrina, bilis &c.

Vbi notandum, alia viscera præ aliis obstructionibus esse obnoxia, adeoque etiam aperientia illis eximie & præ aliis deberi. Vbi nempe ductus, vasa, humores plures decurrunt, ibi facilius quædam fit *subsistentia*, vnde exemplo hepatis, lienis, pancreatis, mesenterii, vteri, renum & pulmonum id clarum est.

Vasa huc spectant communia, venæ, arteriæ, nerui & vasa lymphatica, quæ itum & reditum largiuntur. Et quidem obstructio horum alia est totalis, alia partialis. Non illa semper, sed hæc potissimum innuitur, quando non sufficiens spatium conceditur transeunti humori, id quod exemplo mechanico aquæ ductuum illustrauimus, in quibus limus sensim sensimque se affigit parietibus. Hinc per mechanicam etiam citius moveri oportet, quæ angustiori, quam quæ largiori continentur & vehuntur *spatio*. Et hinc videmus ob hanc solam causam sæpe fieri hæmorrhagias, & quidem *nar. & v.* illo latere, quo viscus affectum recumbit, non altero. Hinc obstructis vasis lymphaticis fiunt hydatides, & facile hydrops. Subtilissima inter hæc vasa sunt nerui, vnde & magis vniuersaliter solent obstrui in paralyti, idque sæpenumero, si obstructio mesenterii redundet in neruos, vnde paresis ex colica nota est.

Meatus item expediunt, qui educunt & excernunt, vt porum choledodum, vreteres, intestina, ductum pancreaticum.

Adeoque profunt aperientia in ictero, hydrope, cachexia, affectu hypochondriaco, colica, calculo, asthma, mensium suppressione, scorbuto, paralyfi, scirrhis.

2. *Aperientia resolvunt coagulum salino-tartareum*; Quod ipsum specialius dicit agendi etiam modum. Si enim concipiamus obstructionum *γένεσιν*, sine dubio debentur, inter alia itidem ex ordine dicenda, tartaro, seu particulis terreis, sub salinis & aqueis contentis, limosis, ad quietem quam motum magis aptis, seu ex necessitate materix, vitio assumptorum grossiorum, seu ex fermento vitiatu viscerum, generatis & accumulatis. Id vero manifesto videmus in vrina, quæ a natura educitur, partes nempe tartareæ, limosæ, & aqueæ, ad motum & corporis usum minus inferuientes. Cum igitur certum sit vtrumque, & adesse tartarum hoc sensu in corpore, & cumulari ultra quam par est, & ad motum minus aptum, adeoque inde obstructiones seu remoras tales in motu hinc inde fieri, facile quoque patet, quantum hisce contra eant aperientia.

Not. vero & h. l. tartarum alium esse fluidum, alium concretum, alium in fieri, alium in facto; omnem vero obstructionis esse autorem. Hinc cum concretum præsupponat fluidum, regula enata est nostra; omnes nephriticos esse etiam hypochondriacos, omnes item podagricos esse hypochondriacos, licet non vice versa; seu in hypochondriacis abundat tartarus fluidus, qui in podagricis & nephriticis concrevit facile.

Latius vero paulo tartareum hic pro omni coagulabili, vel coagulato & subsistente sumimus, vnde non solum in dictis affectibus, item in syncope, palpitatione cordis, polypo cordis, quæ a grumescencia sanguinis nobis continne deducuntur, in scirrhis porro hepatis, vel lienis; verum etiam in extravasationibus feri & sanguinis omnibus profunt. Omne enim extravasatum, in corpore subsistens, iners est, dominium archei excutit, quiescit, obstruit, negotium facessit, coagulatur, putrescit & aliquando in flatu resolvitur, ab archeo debili. Hinc & in abscessibus omnibus, nominatim pleuritide, empyemate, in grumis sanguinis a casu ab alto, in vulneribus, in asthma, tussi,

tussi, ipsa resoluentia sunt optima; seu in genere pulmonum quoque affectibus resoluentia apprime debentur, quod ibidem frequentissime fiant concretiones. Imo sunt hæc ipsa resoluentia horum affectuum genuina & specifica remedia, tum primaria intentione, tum secundaria adhibita.

RESOLVENTIA itaque, sub aperientium classe militantia, sunt diuina remedia omnium morborum tartareorum, quorum sane pars non est exigua, & quæ talia sunt, polychrestorum merito nomen merentur. Sic sperma ceti specificum est in asthma, casu ab alto, calculo; sic cinnabaris, sic lap. 69. eodem nomine celebrantur.

Adeoque hoc sine amurcam venarum abstergunt, sanguinis & reliquorum humorum motum restituunt, promouent, cuncta peruadunt, flatus incarceratos, concretosque humores & scirrhum minantes tartareos, successiue collectos & impactos, resoluunt. Vnde & ex vniuersalibus purgantia, diaphoretica & diuretica huc faciunt.

4. *Aperientia* incidunt & attenuant crassos, viscidos, tenaces humores ad motum minus aptos. *λεπνυτικά* sc. & hisce affinia *παντικά*, *attenuantia* & *incidentia* merito sub aperientibus comprehenduntur, eodem enim gaudent usu, sine & materia quoque. Dicuntur vero ita, quod humores spissos & tenuitatis modum non seruantes extenuent atque diuidant, fundant & fluxiles reddant, vt hinc in motum, quo carent, eicantur promptius. Constat enim infallibile axioma per *αυτοψίαν*, spissa & densa, viscida, minus esse fluida.

Attenuant & dissolunt v. g. mucum pituitosum in primis viis & ventriculo, vnde *μολυσσις* fit ciborum, vnde preparant humores crassos ad educationem. Fluxilem reddunt bilem, si iners reddatur, subsistat; nec stimulo suo excretioni humorum intestinalium velificetur. Attenuant humorem pancreaticum, itidem itagnantem & spissescentem, indeque vappescentem & saepe acescentem. Extergunt glandulas intestinales, vt pori magis hiant. Hinc & sanguinem spissorem, tum reuera talem, quando serum sanguini vel æqualiter magis, vt in mania, & hectica, vel

vel inæqualiter, vt in febribus malignis & ardentibus, incoctum resoluunt & dissoluunt; tum quasi talem, vt in scorbuto & in affectu hypochondriaco.

Faciunt ad crassam lentamque pituitam, tum alibi, tum in bronchiis pulmonum in hærentem incidendam, tussique reiiciendam, pituita enim nihil aliud est, quam serum spissescens & coagulatum. Quin & extrinsecus insignissime profunt, quando frigidi, crassi, lenti humores aliqua parte corporis vel in scirrhum, vel circum neruos, membranas aut articulos effusi coierunt, vt in paralyli, spasmò, sugillationibus, gangliis, tumoribus variis accidit. Imò in ariduris & crinonibus ipsis.

Hinc variis aliis morbis auxilium ferunt, qui fundamentum agnoscunt in lentore & motu impedito humorum, viscositatem illam & pituitam fundendo & liquando, in anasarca seu hydrope pituitoso, catarrhis crassis &c: Remedium apoplexiæ, coryzæ, febrium intermitentium omnium, detergendo & extirpando fermentum febrile, in glandulis intestinalibus hærens, tum extra paroxysmum, tum ante illum, quod nisi obseruetur, frustranea omnis vt plurimum est curatio, & contra.

4. *Aperientia absorbent, edulcant, saturant, fixos, acidos, austeros & ad motum ineptos humores.* Aperit se h. l. campus egregius discurrendi de ABSORBENTIBVS, sub aperientibus optimo iure comprehensis. Inter autores, qui de virtute simplicium medicamentorum scripserunt, potissimum hæc tangit *Salomon Albertus MSS. de materia medica*, seu libro, quem vocat *anti-dotarium*, quod complectitur decente ordine digesta medicamenta simplicia & composita vsitata, tum internis, tum externis corporis affectibus accommodata. Ordine quasi procedit hoc, vt humores frigidi, pituitosi, serosi & lenti, quauis parte corporis collecti, facilius euelli, attrahi, dissiparique possint, prius emolliendos iudicat, deinde extenuandos, idque vel vtraque seorsim facultate, vel ambabus pariter confusis. Huiusmodi enim auxilia alternanda esse, id est, nunc emollientia, modo siccantia vsurpanda, dum humore omni absumpto tumor totus subsideat. Adeoque præmittit absorbentibus emollientia & tenuantia, tanquam humores illos contumaces prius apparantia,

rantia, ita, vt absorbentia hinc vocentur ipsi, quæ præter incidendi attenuandique vim etiam siccitatem validam adeptæ sint, & quicquid humoris præter naturam in corpore attigerint, præmissa dicta emollitione, aliisque apparationis modis, citra dissolutionem valide exsiccando prorsus exsorbeant, ac ceu epotent, ebibantque atque absument.

Verbo, hoc sensu absorbentia audiunt externa topica, partim discutientia, integra cute existente, in tumoribus variis aquosis corporis, partim & proprie magis traumatica, cute diuisa in vlceribus. Quæ significatio vt fundamentum habet in re, esse nempe absorbentia externa, non minus ac incidentia; ita sunt genuina hoc sensu etiam interna, quæ alias etiam præcipitantia frequentissime hodie, & saturantia, edulcantia, item inuertentia audiunt. Vt enim de acidis quoque prædicentur præcipitantia, quatenus contrarietate sua alcalinos humores inuertuat & in ordinem redigunt; vsus tamen obtinuit, vt hæc communius dicantur incidentia potius, & κατ' ἐξῆν absorbentia, terrea, alcalina, quo nomine & interna & externa gaudent, ita tamen, vt & acida quædam, sed terrea simul, præcipitantia, absorbentia audiant, v. g. alumen vstum, Plumbum calcinatum, quod item de internis, vt martialibus, vitriolatis, sulphuratis, cinnabarinis &c. verum est, ita vt de natura alcalinorum, ceu potiori, singula hæc & similia esse certissimum sit, vj ipsius effectus.

Hæc itaque absorbentia sunt vna optima aperientia, quatenus constat, in melancholicis, hypochondriacis, scorbuticis & horum affinibus subiectis aliis, acidum ligare sanguinem, obtuso sulphure, fixato sale volatili, mercuriali & mobili. Quo sensu alias etiam tenuiores visi humores in dictis affectibus, in recessu crassi seu torpidi potius dici merentur, quatenus fixiores sunt, & hinc εἰσὶν facile patiuntur, & in se tartarum copiosum condunt, vnde non sunt contradictoria, melancholicos esse sputatores, illosque laborare obstructionibus enormibus, vrinæ illorum esse tartareas &c.

Dictis talismodi remediis præcipitantibus edulcantur quasi humores, & fixitatem suam amittendo sub motum archæi redeunt & vocantur. Edulcatur chylus acido fixo irretitus, &

minus euolutis, vnde constrictæ erant glandulæ intestinales, nec fati habant; edulcatur inde serum siue lymphæ, vnde & efferrare sanguinem desinit, & fluere, moueri ac nutrire, vt par est, reoccipit. Edulcatur bilis in statu atrabilario, quatenus ab acido fixiori in & extra M. S. mire peruertitur in colore, in qualitatibus, acrimonia, siccitate, qui humores cum sint fundamentales veluti columnæ corporis, iuncto vna sanguine, iidem suos manes inde patiente, facile patet, quantus sit vsus aperientium absorbentium.

Gaudent vero hæc ipsa duobus veluti elementis: (1) partibus salinis, seu alcalinis, seu refractis etiam ac retusis irretitis, siue inuisicatis acidis, exemplo dictorum, quæ ipsa particulae incidunt, absorbent & præcipitant alienas peregrinas in humoribus, ac in motum cient; (2) Partibus terreis, quæ illarum virtutem adaugent, vna vero villas, fibras & parietes roborant. His expositis, ceu clauis quadam adhibita, patere potest & modus agendi martialium, & suo modulo etiam similibus, & quare videantur martialia & adstringere & aperire.

Prius, quam hinc progrediamur, operæ pretium fuerit, de his videre quoque in specie, cum martialia, vitriolata, tartarea, antimoniata sint aperientium apex. Videri meretur hanc in rem *Highmorus* libr. de affect. hypochondr. c. 9. p. 133. & seqq. ubi discipit, an chalybs in affectione hypochondriaca utilis sit, & qua ratione. Varias communiter adducunt hypotheses, aliis in primis qualitatibus rationem querentibus, vt siccitate, aliis in secundis, quatenus pondere suo partes obstructas permeet, & ita ab infarctu suo vasa liberet. Alii ob abstergendi & aperiendi vim conducere statuunt. In quibus omnibus hypothesibus partim contradictoria obseruantur, partim petitiones eius, quod in principio est, siue idem per idem probatur. Ipse vero *Highmorus* statuit agere ob stypticitatem vitriolicam, cuius proprium sit constringere, adeoque per accidens adstringendo aperire, non aperiendo vasa obstructa agere, quæ in his affectibus, quibus mars debetur, re aliqua extranea non semper occludi iudicat. Quem in finem concipit, cum vasa accidenti aliquo

leui restricta, natura impulsui non obedientia, excretioni aut circuitui non facile præbeant exitum, ad interiora repulsum, recurrere sanguinem, & ad vasa retrahi maiora, dilatata inde magis, nec ad exteriora circulum æque admittentia. Hinc cum adstringat mars, siue vitriolica stypticitas, partes relaxatas & contrahat, æqualiter iterum didi sanguinem, quod latius videri apud eundem potest.

Sed per mechanicam genuina agendi martialium ratio patet, quatenus humores fixi, acetosi, austeri hoc modo edulcantur saturanturque, vnde statim & chylus dulcedinem suam recipit, euolui aptior hinc redditus simul, & fixitas lymphæ iuxta ac acrimonia tollitur, quibus ablatis necessum est, omnia vegetius moueri & munere suo fungi, tolli vero symptomata inde producta varia.

Patet ex dictis agendi modus aperientium, his vero symbolicam actionem exercent quoque, & viam ac aditum parant, *vniversalia dicta.* Hinc *regula generalis esse potest; vniversalia præsidia omnia velificari & succenturiari aperientibus, non solum V. S. verum & diaphoretica, & diuretica præcipue, hinc & purgantia.* Hæc locum magis inueniunt, vbi materia est mobilis, & dissipari vel educi apta; illa, vbi minus. Hinc *regula practica alia est communissima: Nec purgantia sine aperientibus, nec aperientia sine purgantibus feliciter operari.* Laboret quis quartana, cachexia, ictero nigro, affectu hypochondriaco, scorbuto, licet fortissima dentur emetica, malum non cedit, quin exasperatur; licet generosa dentur aperientia, malum non cedit *iidem*, sed perdurat. Coniunctis vero & sociatis sibi inuicem *his ipsis vtrisque*, felicissimus sequitur effectus, idque iterando, si prima vice non successerit.

Vtque hoc vnanimi practitorum consensu obtinet de diuiso, notatu digna est observatio tertia: aperientibus iuncta purgantia iisdem vires largiri maiores. Laudatissimus hanc in rem locus est *Martiani com. in l. 2. f. 2. v. 214. de morb. p. 139.* vbi purgantia innuit sæpe aliis medicamentis addi, non vt purgent, sed vt aliorum medicamen-

camen-

camentorum virtus intendatur. Medicamentum hæc, ait, vt longo experimento mihi notum est, si in minori quantitate, quam pro purgatione vsurpari soleant, aperientibus medicamentis permisceantur, ita vt virtus aperientium præualeat, nullo modo aluum mouent, imo eorum virtus, quia maximæ est actiuitatis, ad vias sudoris vel vrinæ aperientium facultate conuersa, horum vim adeo intendit, vt medicamentum euadat tum ad aperendum, tum ad sudorem aut vrinam mouendam efficacissimum. Horum vsum se docuisse addit Teutonicum quendam, qui eo pro secreto vsus est in curatione febrium, quæ in longum tempus protrahuntur, cuius efficaciam & ipse felicissimo successu sepius sit expertus.

Inter Germanos celebrauit imprimis vsum hunc *Gesnerus in Epist.* vnde etiam oxymel helleboratum Iuliani & eiusdem inclariuit, a quo in pleuritide mira se vidisse testatur *Hoffm. M. O.* Valet hoc ipsum non tam in pulueribus, quam in infusis & decoctis, quæ etiam hoc nomine in obstructionibus & febribus antiquatis sunt laudatissima.

Sin speciatim lustremus selectiora & in praxi vsitata magis aperientia, iuxta classes præfixas; Talia sunt (1) *acria*, ut rad. ari, s. aperient. apii, asparagi, fœnic. petrosel. rusci, herb. antiscorbut. cochlear. lepidium, nasturtium omne, epithymum, sinapi, costus verus, conf. cochlear. fumar. aqua hepat. nob. N. O. & alia.

(2.) *Aromatica & spirituosæ*, s. cochl. schœnanth. lign. saffras, spec. diarhod. diatr. sand. aromat. rofat. (3) *amaricantia*, vt rad. cichor. graminis, herb. absinth. agerat. calamenth. capill. veneris, ceterach, cuscüt. fumar. hepat. nob. summitat. fumar. cent. min. fl. hepat. nob. bellid. cort. cappar. tamarisc. in infusis; It. ex gummatibus aloe, *cum, elix. propriet. antiscorb. essent. abs. composita, Pilulæ ¶ rez, extr. acor. ver. &c.

(4) *Acida*, vt rad. acetos. cremor & crystal. tartari, acidum tartari martiale, vitriolum Martis, hepatic. rubr. Dresdens. s. us aperitiuus Penoti, ¶ striat. vitrioli, tartari, M. S. clyffus gnii, arcanum ¶ ri, & alia.

5. *Aqua.*

(5.) *Aqua*, decocta, infusa non solum, sed & aquea alia, inprimis aquæ dictorum simplicium, vt & ∇ polychresta Rolfin-
cii, antiscorbutica, fumar. &c.

Perinent vero huc (6.) & *dulcia* quædam, sicubi fermentatione opus fuerit, qua mediante expediri obstructiones queant, quod mensium obstructorum exemplo inprimis clarum est; vt radix polypodii, sirupus diaferEOS, de duabus & quinque radicibus, byzantinus, martialis; Quæ quidem loco condimenti potius, & secundaria magis quam primaria intentione, in vsum vocari queunt.

Vltimum locum & præcipuum tamen tenent (7.) *absorbentia* vt alcalina, v. g. lap. ☉. elogio *Helmontii*, corall. crocus ☿is aperitiuus cum ☉ibus, ☿atus, saccharinus, flores ☉*ci f. & ☿ales, ☿ ☉latus, ☿ ☉l. coag. Ra ☿ri, puluis cachecticus Q. Hartm. Stomachicus Q. & κατ' ἐξοχήν ☿ialia, in forma liquida, spissa & solida, ac mixta. Vt taceamus externa resoluentia & aperientia topica, oleum capparum, carminatiuum, emplastrum magneticum & similia, facile pro indicantium varietate & viscerum affectorum modulo varianda, socianda & maritanda.

Vt vero vsu feliciori se commendent, notandum: i. in vsu aperientium respiciendum semper simul est ad statum humorum in genere, ad rotum; adeoque præmittenda vniuersalia, & inprimis quoque venæ sectio obstructionibus tollendis simul ministrat, quatenus nempe in motum ciet sanguinem, ventilat eundem, eiusdemque consistentiam corrigit. Exempli loco adduximus mensium suppressionem, & palpitationem cordis; in illa, commodum est aperientia dare, cum primis martialia, solida, vel liquida forma, hinc purgare corpus & venæ sectionem instituire in saphena circa nouilunium, vel instans ordinarium aliud tempus, quo factò sæpe illo ipso die memini rediisse fluxum ordinarium.

Notandum h. l. martialia sicca dari consultius in humidioribus, liquida in siccoribus. Ita aliquot curauimus puluere cachectico solo, alios croco ☿is ☿ato cum lap. ☉. ad aliquot grana dato, facta continuatione; in aliis Ra ☿is ☿ri-

fata profuit. Par ratio est palpitationis cordis, nam & hic, parte dempta, reliquus sanguis magis subigi & in ordinem redigi potest.

Verbo, vt humores deficientes restituendi, de quo seorsim mox; ita superflui euacuandi, si felix operatio expectanda ab aperientibus.

2. *Semper respiciendum est ad tonum viscerum, vnde alterum porisma sequitur: quicumque continuis aperientibus urgentur, imprimis volatilibus, leduntur.* Volatilia ad primum impetum faciendum optima sunt, sed citius desistunt in virtute prosequenda, fixiora vero pigriora quidem videntur, attamen ideo non inefficacia. Hinc non abutendum est illis, vel aperientibus & incidentibus in genere. Abusus fit, si magis motum, quam qualitatem attendamus humorum, si magis hanc & motum simul, quam viscerum statum. Hinc aperientibus continuo interpolanda sunt tonica & roborantia; hinc martialia & amaricantia omnium sunt optima. Speciatim \ominus ci laudatissimus quidem est in obstructionibus expediendis v. g. mensium, quartanis; verum, si quis continuo eo, & plus quam par est, utatur, fit, vt efferentur humores, & caliditas præternaturalis seu æstus succedat, quin omnia alias pacatiora exasperentur; fit, vt dum acorem omnem expellere conantur medici, fermentum ventriculi iners reddatur, appetitus emoriatur, corpusque lassum & torpidum euadat.

3. *Vt tonus partium respiciendus quoad fibras & villos; Ita etiam specifica aperientia unicuique visceri seligenda.* Notandum enim est, commode diuidi posse eadem in vniuersalia & specialia; illa vocando, quæcunque in motum cient, vel dissipant humores; hæc, quæ specialiter, citra vniuersalem illam actionem, alterando & pacatius id præstant ac exequantur, ita, vt vniuersalium velut vicem subeant, & omnibus communia sint laudata, seorsim vero partium obstructiones specificis expedienda. Regula hæc in praxi est nobilissima; aperientia vniuersalia cum particularibus non confundenda, vtraque vero sibi invicem quasi subordinanda, ita, vt nec vniuersalibus vtamur
foliis

folis citra specifica, nec his sine illis. Fundamentum huius rei esse potest, quod in infimo ventre omnium morborum, si non prima materia, perpetuus tamen magis fomes quarendus est. Hinc si quis curandus sit apoplecticus, vel paralyticus, solitus sum felicissimo cum successu adhibere, exterius quidem vnguentum neruinum ad dorsum, linimentum & vnguentum ad articulos; interius vero v. g. spiritum Θ *ci & lil. conuall. elixir cephalicum volatile, & simul martialia, vnde puluerem ordinavi ex croco δ is aperitiuo, cinnabari natiua, radice ari, lapidibus cancrorum cum oleo cinamomi, vel ligni sassafras, qui puluis probatissimus est etiam in melancholia hypochondriaca, in vertigine & aliis affectibus capitis ac infimi ventris, vnde iure merito puluis cachecticus cinnabarinus audit. Sic & vterina aperientia specifica cum vniuersalibus maritanda sunt.

4. *Dulcia infida sunt aperientia, condimenta & bellaria potius, quam primario usurpanda; quia nempe, si largius dentur, cœnosum & lutosum reddunt sanguinem, adeoque obstructionum fomitem adaugent. Locum tamen habent, vbi vel $\delta\epsilon\gamma\alpha\sigma\mu\delta$ sanguini conciliandus, vel vbi abstergendum, cuius rei gratia commodum est dulcium cum acidis connubium, quatenus hæc illorum sunt correctorium, & vi sua incisoria absterforiam iurant, lentorem vero corrigunt. Hinc exempli loco esse potest oxymel squilliticum, medicamentum ad incidendam pituitam laudatissimum, in asthma & tussi, cum crassa, viscida materia. egregie proficuum.*

5. *Cum diuersa sint aperientia, fixa, volatilia & media, merito etiam horum selectus & gradus obseruantur, vt nempe inter indicans & indicatum proportio fit. Præstat vero si vllibi, sane in aperientibus agere per $\epsilon\pi\lambda\upsilon\gamma\alpha\sigma\omega$, paulatim, pedetentim, ad ductum naturæ, magis correcto sanguine & expeditis obstaculis, quam sola impulsione intempestiua.*

6. *Non commode dantur aperientia cum cibis. Vt enim adstringentia cum iisdem data evolutionem chyli & euaporationem impediunt; ita aperientia præcipitant eandem, vnde non fit debita separatio alimenti & excrementi, citius ad renes*

batis serosis humoribus. Valet id cum primis de actiuioribus & absorbentibus, quæ simul ventriculum ipsum gravant. Non turbanda in opere suo natura, moderationi vbiuis intenta, & successiuæ actioni, vnde nec acidulæ promiscue cum pascu conueniunt.

7. *Aperientia atrophica sunt remedia*, sed magis temperata & humectantia; temperata, ne diffletur serum alibile, humectantia, vt fluxiles sint humores. Idque eo magis, cum in obstructione glandularum intestinalium tabis vt plurimum lateat fomes, imprimis in infantibus, tumido simul ventre, quo casu Ra ♂ cydoniata est probatissima.

8. Vt aperientia cum diureticis reciprocant, & operationem suam, si quam edunt manifestam, magis per urinam exercent; ita nimio eorundem usu tonus renum laxatur. Hinc in obstructionibus viscerum præstat inquirere, quomodo vrina se habeat in quantitate & qualitate. Si largius v. g. fluat, non urgendi sunt nimis renes, seu humores potius, sed potius temperatis vtendum, alias in diabeticam passionem fit abitus, vel saltim humores serosi ultra *εὐφορίαν* naturæ educuntur.

9. *Humores deficientes semper simul restituendi, & semper aptanda aperientia speciali eorundem vitio.* Nisi enim sufficiente quantitate abundet sanguis & serum, succi vitales, frustra fuerit pellere eosdem, & in motum citare. Cuius rei exemplum iterum præbete possunt menses deficientes. Omnis enim motus humorum per rei naturam humorum præsentiam, requirit, nec ad fluendum aptari potest, quod non adest. Hinc & alimentis & medicamentis restaurandus humor. Hinc illo dicto casu frustra sunt omnia pellentia etiam fortissima, frustra sunt martialia siccantia & solida sæpe, præstant liquida & humectantia. Speciatim vero humida aperientia & aquea diluunt, abstergunt & temperant, modo non sint inertia, sed particulis actiuis instructa; hinc & hic falia aperiendo non agunt, nisi soluta, soluta vero optime. Incidentia etiam & aromatica magis in pituitosis, in cruditatibus, flatibus locum habent, absorbentia serosis & acidis magis conueniunt.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT IV.

*De
Incrassantibus.*

Specialiter quasi adstringentia sunt INCRASSANTIA & REPELLENTIA, vtraque motui humorum opposita, sed diuerso respectu; illa quidem tenuitati interne & externe sibi relicta, hæc influxui & affluxui exterius solum, vtrouique respectu ad poros & parietes secundo habito.

Incrassans nempe, *παχυτικόν* Græce, attenuanti est contrarium, estque illud, quod tenues humores reddit crassiores, magisque consistentes. Hinc vtimur incrassantibus potissimum intrinsecus ad tenues catarrhos inhibendos, ad ferocientem turgescensque bilem frænandam, ad materiam, quæ bronchiis pulmonum inhaeret, & ob tenuitatem expectorari nequit, tussi commode reiciendam. Si enim supra modum tenuis sit, impellentis spiritus vi tussiendo non facile in arteriam sustolli excerni potest, sed ob tenuitatem ab aere velut incisa disploditur, inque pulmones relabatur, aere solo eluctante. Quare sputum tenuius addensari oportet, vt impetu tussis & vehemente exsufflatione, quam Græci *ἐκφύσησιν* appellant, expurgetur. Profunt ad aquosioris seminis profluuium compescendum, ad hæmorrhoides immodice fluentes sistendas. Extrinsecus etiam illa ad hæmorrhagias sedandas vsurpamus; incrassatus enim refrigeratusque sanguis ad fluxum tardior fit atque ineptior.

Cum vero *omnis in corpore fluxilitas principaliter sit a sero, adæquate a salibus, cum primis nitrosis, vel alcalinis; Cum serum in vtrumque extremum declinare soleat, in coagulum & fluorem, quorum illud si contingat, inuisatur & pituitescit, seu pituitæ nomine venit, quale in muco, in screatu reiectis, in aliis apparet, hocce vero dato, torulis suis contineri nescit; facile patet agendi modus incrassantium. Fluxili nempe illi materiae obicem ponunt, & fluorem, quem adeptæ est,*

moderantur, non aliter, ac si aqua terra inferatur, vnde lutum fit. Agunt, quando crassa sua substantia & terrena natura tenuioribus humoribus se permiscet. Incrassantia ergo liquidis & tenuibus humoribus *σύστασις* inducunt solidiorem & compactiorem.

Et quidem incrassantia, secundum dicta, respiciunt vel corporaturam ipsam, serum fluidius laxioribus repagulis gaudens, aqueis puta; vel stimulum & motorem, particulas salinas. Illud quæ præstant, velut proprie dicta incrassantia, sunt in actiuis qualitatibus frigida iuxta vulgatas regulas, in passiuis sicca, seu potius modo substantiæ lentorem præ se ferunt, aqueis explicabilem. Quæcunque etiam per mechanicam hunc possident, illa omnia incrassant, vt mox in exemplis patebit. Figure igitur cogunt, substantiæ autem crassitie incrassant, & tenuioribus succis, seu sero consistentiam corpulentiozem & spissiozem tribuunt. Et hanc *Galenus* quoque esse mentem de incrassantium temperamento, ex fine cap. 20. l. 5. de simpl. apparet, vbi scribit, extenuandi & incrassandi facultates esse oppositas, atque extenuandi quidem virtutem in calidis & tenuium partium essentia sitam esse, incrassandi vero in frigidis crassarumque partium substantiis hæere. Sed loqui tamen videtur *Galenus* de maiori incrassantium numero; quædam enim in caliditate & frigiditate temperata esse possunt, quemadmodum in amylo apparet. Quod ipsum tamen, respectu attenuantium & λεπτομερεια gaudentium, iis contrariam obtinet vim.

Talia sunt, vt diximus, lentore generatim pollentia, citra actiuarum particularum concursum, & quidem lentor mucilagineus hic statui potest triplex potissimum; (1) aqueus concretus, qualis eminet in gummi tragacanthæ, cerasorum, arabico, item rad. symphyti, cuius lentor tantus est, vt si cum carnibus coquatur, illa inde velut concrefcere scribantur, id quod in gelatinis videmus quoque; (2) terreus concretus, vt boli omnes, terræ bolares, ac quasi tales. (3) aquoso-vel terreo-oleoso constant radix althææ, gelatina CC. lac, aliaque. Sunt & ex his mixta, vt spec. diatrag. frig. &c.

Hæc

Hæc vt proprie dicta & velut substantiſce ac in ſua natura & mole ſunt incrassantia, quatenus in corpus assumpta fluxum alui vel ſiſtunt ac refrænant, vel contemperant tamen; ita quæ (4) lentorem habent anodynum, ob ſulphur reſolubile fixans & concentrans ſalia, huc vel maxime pertinent, papaueracea vno verbo, vnde ſuſpēdunt humores & in centro detinent.

Notandum vero, & hunc vſum incrassantium per mechanicam inſignem eſſe, quod parietes & membranulas integunt, adhærendoque oblinunt, v. g. in dyſſenteria, vt ab acrimonia humorum, bili vel acidis aliis impeti rodique ita non poſſint, non aliter ac corticibus arborum defricis & derafis ceram emplasticam obducere ſolemus, quæ inſtar corticis ſit. Notum quippe eſt, inteſtina perpetuum habere deſenſorem mucum blandum, a ſero illuc e glandulis tranſudante & concreſcente continuatum, cuius *ἐλκωσις* quaſi & abraſio in inteſtinis contingit.

Circa vſum incrassantium obſeruandum eſt generale aſſertum, *omni materiæ conueniens; inter indicans & indicatum perpetuum eſſe relationem.* Hinc 1. *incrassantia minus conueniunt, ſi ſerum vel deficiat in corpore, vel in coagulum* ἢ *ἄσσω* *vergat.* Illius exemplum præbet hæctica & phthiſis. Omnino verum eſt, crassa & viſcida obtundere acrimoniam, vt ſpicula ſalina vim ſuam his oppoſitis amittant; ſed ſi ſerum ſanguini fuerit incoctum nimis, (æqualiter hoc caſu, ſecundum quid,) inde motus imminuetur magis. Ergo proficiuus vſus in his morbis intelligendus ſaltem eſt in principio magis, vel vbi ſerum non ita abſumptum eſt, vt exſudare & diſſari ceſſet, corporique hinc nutrimentum debitum ſœneret. Hoc in cachecticis valet, vnde *aperientia* magis & *incidentia* conueniunt, non *incrassantia* æque.

Adeoque 2. *non inuertendus ordo*, quod empiricorum eſt & vulgi, cuius exemplum præbent inprimis affectus pulmonum, omnes quaſi, ſiquidem expectoratio ſit neceſſaria. Vnice ibi ad ſtarum humoris, ſeu lymphæ & ſeri eſt reſpiciendum. Cum igitur expectoranda materia debeat eſſe eius corporaturæ, vt ſûci, attolliſque poſſit, vt e contrario nimis viſcida & inſarcta
minus

minus est mobilis; incrassantia non locum habent, v. g. species diatragacanthæ frigidæ (calidæ enim exoleuerunt, per crassam hanc empiriam inductæ scilicet,) vel laudanum opiatum, vbi expectoratio difficilis est, nec succedit ob materiæ copiam & lentorem, quæ incidenda, attenuanda, resoluenda potius est, sed vbi acris, mobilis, fluida, tenuis adeoque cruda est, quæ coqui postulet & maturari, ad exitum aptari. Hinc pleuritici, quibus opiata, vel papaueracea, vti flores papau. rhæados habentur pro specifico, improvide & citra hanc cautelam dantur, suffocantur & obetunt. Hinc phthificis narcotica h. m. sæpius fiunt νεκρωτικά. Verbo ita semper pectoris affectus curandi sunt, vt libertas viarum natiua salua persistet & expectoratio fieri possit, quo de suo loco plura. Interim tamen opiata non excludimus in laudatis affectibus, quin diuinum prædicamus remedium, modo dentur μετ' αὐτοφάλασας, cum securitate, prouidentia, modo dentur dosi refracta, vt in terminis naturæ conuenientibus agere possint, cum resoluentibus item, quorum virtutem & ipsa eximie iuuant & adaugent.

LIBRI I. SECT. II. CAPVT V.

De

Repellentibus.

VTut vero repellentia cum incrassantibus multum conueniant, non tamen, quod ex dictis etiam patet, penitus sunt eadem, etiam externo vsu. Siquidem quæ lentore & mucilagine incrassante pollent, exterius non qua talia repellunt, sed emolliunt potius, nisi frigido caractere actuali sint obsignata.

REPELLENS, seu repercutiens & percussuum, reprimens, ἀποκρηστικόν, illud iuxta Galen. libr. 5. simpl. cap. 17. est, quod occurrentes sibi humores in altum retrudit, seu, vt Fernellius scribit, quod influentem humorem cohibet, & quod illum ipsum etiam parti leuiter iam infixum in aduersum reicit. Vt enim

enim attrahens ad se humores prouocat, inuitat & allicit; ita motu plane contrario reperiens eosdem a se pellit, & ad interiora remeare cogit.

Sunt ergo externo vsui dicata, & quidem illi, quando effreni impetu alicubi irruit sanguis, pro modulo cuiuscunque partis, & vel fibras membranaceas tendit, adeoque dolorem vel tumorem parit, vel exitum affectat. Illapsum igitur particularem impetuofum auertunt, vel leuiter impactum in alueos suos redire faciunt sanguinem, seu parti ipsi debeantur, seu vicinis, vbi *desendentia* & *intercipientia* audiunt. Hinc vsum habent eximium in hæmorrhagiis, in doloribus capitis, etiam febrilibus, ophthalmiis, & inflammationum quarundam, seu calidorum tumorum initiis, si quidem materia sit remeabilis & tuto id liceat, in pruritu scroti, paronychia, morsibus venenatis, sed prouide, in gangrena, tumoribus cancris, fracturis.

Quæ vt magis pateant, itidem supponendum est, in affluxu & effluxu eiusmodi sanguinis circulum non bene habere, sed ad specialem hunc illum locum vel spinam, vel *διαίρεσιν* ipsam redundare, vnde sanguis & serum *ἀδρόως καὶ βίαιως* irruit; calorem & fluxilitatem ipsius humoris fluentis, sanguinis, vel feri illapsum hunc unice promouere; partium debilitatem seu natiuam, seu acquisitam inuitare, poris magis dilatatis, vel obstructis quoque nonnunquam. Hinc vt calor dilatat poros sanguinis & fibrarum, rarefacit & amplius spatium concedit: ita frigus concentrat ac constipat. Hinc quæcunque extrinsecus congelant quasi sanguinem, & poros coarctant, glandulas subcutaneas *constringunt*, fibrasque corrugant & firmant, proprie dicta sunt repellentia, feri scilicet & sanguinis recursum promotentia, vel saltim illapsum particularem impetuofum abarcentia.

Talia sunt primi gradus in genere, omnia frigida terrea, inprimis simul austeriuscula, vel mucaginosa in recessu, constringendi poros & resistendi calori vim habentia, v. g. pulueres erysipelatos, cataplasmata desiccatoria, *Dörband*, cerassa, bolus armena, creta, galla, gypsum, farina glandium quercus, & alia.

L

Secun-

Secundi gradus *frigida aqua*, mucilaginoſa, ſolida & liquida, actu frigida omnia, albumen oui, ſperma ranarum, mucilago ſem. pſyllii, cydoniorum cum ∇ ſolani, nymphææ, ſedi &c. parata, cataplaſmata, oxorrhodina, frontalia, anacollemata. *Oleoſa* item & *emplafica* pinguia, exhalationem & tranſpirationem prohibentia, etiam repellunt.

Tertii gradus *frigida acida*, auſtera, acerba, pontica, actu & potentia talia, vt O, Θ lum; liquor ſtypticus, acetum & cum eo parata.

Vnde patet, quædam ſolius frigiditatis, velut principalis qualitatis, ratione repellere; inprimis ſæpius repetita & renouata, vt eo maior fiat pororum coarctatio; quædam præter repellendi facultatem etiam adſtringendi vi pollere, ratione acidæ terreæ ſubſtantix, vt alia taceamus. Optima omnium ſunt acida, quæ cum frigiditate partium tenuitate ſimul pollent. Hinc & externo ambitu ſeu contactu repellunt, & odoratu in ſudoribus & hypothymiis, coagulando ſpiritus, laxatis fibris ceu frenis effuſos, quorſum & aer frigidus ſpectat.

Inproprie vero repellentia dici & ſtatui queunt, quæ, in genere ſpectata, per accidens ſolam id faciunt, eaque triplicia ſere, v. g. 1. *comprimentia*, vincula, ligaturæ, compressiones per ſplenia, laminas plumbeas &c. facta; quorſum & V. S. cucurbitulæ, frictions aſperiores referuntur, quæ tamen præſidiis reuellentibus conſultius annumerantur.

2. *Calida*, exhalationem promouentia, vt inſtar omnium eſt camphora, inter repellentia communiter relata, vnde in eryſipelate, vbi metus quaſi gangrænæ eſt, ob ſuſcedinem tumoris, viliſſimè pulueribus ad eryſipelas remiſcetur, vt \forall i camphoratum in gangrænâ laudatiſſimum omittamus.

3. *Mercurialia*, quæ ſero in glandulis ſubcutaneis fluxionem conciliant, vnde in vaſa reſumitur, quod in ſuperficie ſubſtitit; vt mercurialia in ſcabie dicuntur & ſunt hoc ſenſu repellentia, quatenus ab oſum & intro diuertunt.

Sit vero modus in rebus & prouide adhibeantur, ne ſines naturæ certos excedant. Hinc vt pauca ſaltim huc repetamus,
non

non conueniunt, nisi in principio adhuc & augmento, nunquam in statu. Illis quippe temporibus affluxus humorum vrget.

Ab iis quoque abstinemus, si materia, quæ influxit, sit pestilens, maligna & venenata; si critico modo depulsa, si in emunctoriis collecta & partibus glandulosis, si in articulis & extremis, si acerbum excruciantemque dolorem habeat coniunctum; si denique insignis plethora, aut cacochymia adsit, quorum illa venæ sectione, hæc purgatione demenda, & alias, vbi magis impingi humores melius est.

Efficaciora hinc iam dicta sunt repellentia, quæ partium tenuitatem vel natura insitam, vel arte, admittione scilicet simplicium tenuis substantiæ, velut correctoriis, procuratam habent. Quo consilio sæpe crassarum partium repellentibus acetum, aut camphoram admiscemus, vt tanquam vehicula sint repellendi viribus intro deferendis.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT VI.

De

Attrahentibus, Rubefacientibus & Vesicantibus.

Contraria iuxta se posita magis elucescere, vulgatum est axioma. Attrahentia igitur ex repellentium notitia magis eminebunt. Pertinent huc generaliori notione, quæ externo vsu in motum cient vapores & humores, quos in halitus disiiciunt, *discuientia, dissipantia*, cum paregoricis conuenientia, vt in doloribus & tumoribus flatulentis, pleuriticis, siccationibus, paralyfi, torpore.

Generaliter verò h. l. tractantur ATTRAHENTIA, quæ specialius sinapismi & phœnigmi, specialissime vero vesicantia audiunt & sunt.

ATTRAHENTIA, *έλκτικά, μετασυνχρητικά*, quasi dicas ex alto euocantia, generale sunt præsidium & aduocandis, aug-
candis

candis & euocandis humoribus debita; aduocandis vtilibus, euocandis & auocandis inutilibus ichorosis.

Aduocant attrahentia principia vitalia vel deficientia in parte, vel non sufficientia, nec vt par est distributa, vbiunque vel calor debilis est nec sui iuris, vel humidum nutritium vacat. Tunc enim aduocant spiritus, vitæ præfides, & humores, sanguinem & serum, vt hospitentur ibidem, quando calor, nutrimentum, vigor sensusque & motus non illustant æque partem, adeoque restituendi sunt, vt in atrophia, ariduris, alopecia, per-nionibus, & inde exsurgente gangræna, partium frigiditate & *κατ' ἐξοχήν* in paralyfi, vt vitam restituamus cum motu.

Auocant & euocant humores vitiosos, serofos cumprimis. Auocant a parte affecta ipsa & aliorum affluentem materiam inuertunt, ducunt, seu *reuellunt* ad partem alteram oppositam, vbi tolerabilius & cum *ἐνφορέα* educi possit, adeoque pars altera liberari. Sic in ophthalmia, visus debilitate, vomitu, doloribus capitis conueniunt.

Euocant in parte ipsa, saltim in profundioribus locis & intimius affecta, vt interiora membra a noxiis humoribus liberentur, tum cum hiatu præfente, vt in fonticulis, adhibentur tractoria, seu integra cute, vt in doloribus ischiadicis, capitis, seu clauo, dentium, in rheumatismo partium, in œdemate nonnunquam, in malignis, & pestilentibus tumoribus aliis.

Cum igitur rubificantibus vtamur, vbi ex alto ad superficiem trahere consilium est, ideoque ad aliquam partem admota non prius remouentur, quam cutis rubore sit suffusa.

Pertinent huc & corpora solida attrahenda & euocanda, seu potius, quæ naturam, ad exclusionem omnis heterogenei & peregrini extranei promptam, admonent officii sui, quatenus subsistentiam humorum tollunt & putredinem arcent. His enim paribus archeus expulsionem vacare potest magis, exemplo diptamni.

Vocatur speciatim *σινάπισμος* a materia scilicet, *ἀπὸ τῆς σινάπις*, a semine sinapi, quod primarium illius est ingrediens, alias ab effectu *Φοινυμός ἀπὸ τῆς Φοινίσσεν*, quod *rubefacere* signi-

significat; suo enim ardore humores attrahunt, cutimque rubore inficiunt, sed non exedunt tamen. Hinc color ruber phœniceus audit, qualis hic ab attracto sanguine visitur.

Et hic vsus sinapismorum apud veteres frequentissimus erat, hodierno autem seculo fere exoleuit, saltim eo modo. Vtebantur illi, quod ex *Paulo, Oribasio, Actio & Myrepto* patet, sinapismis in diturnis maxime affectibus, tum capitis imprimis, vt in cephalæa, hemicrania, epilepsia, vertigine, insania, affectibus soporosis, vbi capiti applicabantur; tum in affectibus pectoris, asthma, tussi antiqua, vbi thoracem sinapifabant. Hinc & in infimi ventris, stomachi, intestinorum, renum & lumborum affectibus, dolore ischiadico & arthritide quavis, paralyfi item & aliis.

Fugiebant vero eadem tum alias, tum in vlcerebus partium internarum, pulmonum, iecoris, tum externarum, quod vlcera a sinapios acrimonia exacerbarentur, item in partibus excarnibus & cartilagineis, vt naribus, auribus &c.

Remansit nihilominus vsus horum definitus, vbiunque dictæ indicationes adsunt, satis frequens respectiue, licet latioribus præsiidiis diffusus & constans. Cumque attractio sit motus, eoque vnice perficiatur, facile claret, quæcunque in motum versus exteriora cient partes quietas, illa attrahere. Attractio enim fit, quæ materiæ potest esse recensio, triplici in vniuersum modo. 1. ob rarefactionem conclusi aeris, quod vulgo vi vacui nominamus, siquidem, vi flammæ exhausto aere in cucurbitulis, partes humidæ alliciuntur non sine quadam vi, siquidem perpetuo sibi succedunt aer & aqua, vtraque calori obsequa. Hinc cucurbitulæ siccæ imprimis aduocant & dissipant, dorso, brachiis, vel pedibus appositæ, humidæ aduocando euocant. Sic cucurbitulis siccis in bubonibus pestilentibus euocandis quidam vtuntur, licet minus commode, vnde ob dolorem, & quod vtilis iuxta ac inutiles succos alliciant, merito a *Barbette, Dimerbroccio & aliis* reiciuntur, vel saltim causticis & vesicatoriis postponuntur. Auocant quoque eadem, adeoque singulorum vsuum exemplum præbent, reuellendo & discutendo

tiendo in singultu, in colica, imo & vesicas excitando, quod ex *Hecrio* adduximus.

Attractio fit 2. ob *istum*, & *motum continuum*. Notissima est in scholis medicis ex pathologia regula: Calor & dolor attrahunt, vterque motu mediante. Frictiones v. g. & vrticationes aduocant spiritus & horum vehicula, humores, continua punctione, vnde motus iisdem inducitur, aduocant calorem, attrahunt aduocando. Vrticationes ergo sunt laudatissimæ in paralyfi, nostris experimentis iteratis, euocant quoque in ischiade, vbi vnguentum de amiantho commendat *Würzius part. 3. cap. 25. pag. m. 568.* paratum ex alumine plumoso reuerberato & oleo, vel vnguento neruino; quod alias in tinea, descriptum a *Schrödero*, a *Bootio de Boot* & aliis, habetur itidem pro experto. Ipseque puluis amianthi affricus rubedinem manifestam inducit ob hamata spicula.

3. Attractio fit a *salinis vrentibus* & *pungentibus* particulis. Vt enim ex fonte chirurgico priora dicta desumpta sunt, ita quæ, ad exemplum asperorum illorum, talismodi spiculis acutis, salinis, mitioribus tamen adhuc pollent, tanquam potenciali igne & occulto, quem cuti & glandulis subcutaneis infigunt, agunt.

Pertinet huc & *suctus*, ab aliis pro *diversa classe attrahentium habitus*; nullus siquidem fit absque aere, vnde, vt hoc obiter addamus, ex hoc fundamento potissimum negatur, foetum cibum capere per os, seu sugendo, quod deglutitio, seu suctio absque respiratione, absque aere nullo modo fieri possit. Exemplum suctus præbent ipsæ cucurbitulæ, item suctus ore factæ, vti attrahitur quandoque sanguis in vulnibus leuioribus, item hirudines.

Loco huius vero, qui reuera ad primam classem spectat, neque peculiaris est, memoranda est suctioni analogæ adhaesio & diuulsio, seu repetita adherentium & citatior quidem diuulsio. Huius rei exemplum præbent dropaces, seu picationes, emplastra ex pice & aliis fortius attrahentibus. Hæc enim ruborem iisdem motu dolorifico suo inducunt, vt internam qualitatem salino-sulphuream non memoremus.

RUBE-

RUBEFACATIO κατ' ἐξοχὴν ab igne fit, quin & vesicarum excitatio & corrosio ipsa, itidem ob motum citatissimum particularum flammæ acutissimarum & rapidissimarum. Hoc loco vero id præstat ignis frigidus quasi, seu occultus, particula acuta corpori infixæ.

Salia id præstant tum alcalia, tum acida, vtraque siquidem particularum acumine & tenuitate gaudent. Prioris generis sunt radix allii, ceparum, ari, pyrethri, herba lepidii, ranunculi, iberis, bursa pastoris, flammula iouis, clematis vrens, femina, sinapios & staphidis agræ, cantharides ex parte, mel anacardinum & emplastra vesicatoria, ex gummatibus euphorbium, sagapenum.

Vna siquidem fidelia rubefacientia & vesicantia traduntur, cum non nisi gradibus differant inter se. Adeoque huc spectant, quæ tertio & quarto gradu habentur & sunt calida, ita tamen, vt mox patebit, ne excludantur quoque alia.

Spectant huc non tantum apophlegmatismi, verum & sternutatoria & ipsa adeo purgantia, præcipue helleborata, notum nempe est, radicem hellebori nigri fonticulis inditam ob acrimoniam suam citare magis humores.

Cumque hinc attrahentia contraria sint repellentibus, facile afficitur, agere illa, quatenus vel poros dilatant & rarefaciunt, qui primus gradus est, & exhalationem promouent, vel humores fundunt, motu & stimulo addito, vt amplius affectent spatium, adeoque sanguis iterum motum suum redintegret, fortiusque illabatur & illapsus demineatur; Speciatim vero rubefacientia & vesicatoria exerere vires suas in extimam superficiem, quatenus spicula sua salina infigunt, quæ calore nativo actuata cum glandulis subcutaneis medianibus poris communicantur, vt a latice soluta illum rarefaciant, vnde instar percussæ ab vrticis rubescit, cutis, vel in bullas sub cuticula elata cogatur humor aquosus ichorefcens.

Adeoque præstat interna cum externis spicula coniungere. Licet enim, microscopiorum ope & sensu teste, non solum

in vrticis & amiantho, verum & cantharidibus aculeati hamali vifantur, vnde arcessere agendi modum & vim nonnulli sustinent; reuera tamen ea non satisfaciunt, si quidem & trita hæc corpora, cantharidum v. g. & amissa figura illa acuta pungente & inuiscata emplastris, agunt, & salium, modo per se eminentium, modo cum sulphure commixtorum, demonstratio est facilis.

Patet id & ab interno vsu, siquidem quædam extrinsecus sunt rubefaciencia, quæ interius sunt edulia, vt de cepis, sinapi &c. verum est, & quædam, vt arum, citra immutationem texturæ acrimoniam non habent perpetuam, quin alicubi dulcescunt, non aliter, ac absinthium dulce externa figura per omnia fere conuenit cum amaro vero, interna caret; & contra ea quædam in ore sunt insipida, quæ ventriculum satis stimulant, vt emetica antimoniata.

Variat vero vsus eorundem pro applicationis & finis specialis diuersitate, adde & specifica texturæ vnius cuiusque, cavendo, ne locis delicatis applicentur, sicuti ardorem maximum a capillici puluillo chartæ communicato expertus est quidam medicus studiosus apud *Platerum in observationibus*.

Non tamen sola acria volatilia in censu rubefacientium continentur, verum omnino etiam huc spectant *acida*, v. g. acetosa, fermentum, acetum. Notimus empiricum, qui strumas, ganglia & similes tumores curat, prævia masticatione quasi, seu morficatione, inungendo butyrum cum acetosa frixum, quod rubefacit manifesto & extrahit humores. Omne quippe acidum est etiam acutum, incidens, findens, quod Græcis vna voce ὄξυς audit. Germani acetosam vocant, *Sauerseiff*, vnde sinapismi etiam sunt respectu ipsius nominis. Vltimatissimum omnium est cataplasma ex fermento & aceto, reuellendi sine & attrahendi summe conueniens, tum per se, tum compositum. Ita per se conuenit in laudatis casibus; sic rubefaciens magis fit, immixta farina sinapios; sic vesicatorium redditur immixto puluere cantharidum; sic stomachicum, additis aromatibus & aromaticis, mentha, semine anisi, macis, aut citri, caryophyll. castor. quale est cataplasma de fermento Mynsichti, a basi excipiente ita dictum. Sic

Sic etiam taleolos ex succo citri imponere carpis vulge solent, non sine successu, non tantum alterandi fine, ita enim acida retusa vis est; verum etiam reuelli & attrahendi. Manifesto enim, si vsus continuetur, rubedinem subsequi videas.

Sed prius, quam de vesicatoriis dicere pergamus, addemus quoque quædam de dropace. Quod scilicet remedium a Græcis *δρόπαξ* & *πίττωσις* appellatur, id a Latinis picatio nominari solet. Dicitur *δρόπαξ* ab effectu, *ἀπό τῆς δρόπης* ab euellendo, quoniam eo velut *δρόπονται*, id est euelluntur pili. Hinc *δρωπανίζειν* est calida picis applicatione pilos euellere, & cutem glabram reddere, & *δρωπανισμός*, dropacis applicatio, quo sine vsitatum fuisse remedium innuit *Martialis*: pilothro faciemque lauas & dropace caluam.

Est hoc topicum præsidium, ex pice potissimum confectum, quod extenuatis, resolutis, frigidis, humidisque membris applicatur, ut sanguis & spiritus ad partes tabefactas attrahantur, ut partes refrigeratæ calefiant, ut materia impacta absorbeat, & exsicceat, quod ex *Galeno*, aliisque veteribus colligere licet, idque magis pro vsu particulari huius vel illius membri, quam vniuersali.

Constat ergo dropax ex pice arida & oleo, qui simplex est modus, ex p. I. olei, picis p. IV. vel V. ut emplastri forma seruetur, idque variat, prout magis vel minus adhærere debet, addito etiam parum terebinthinæ; additis pro re nata calidis aliis, pyrethro, pipere, bitumine, sulphure vivo, cineribus sarmentorum, euphorbio, castoreo; quin & quidam cantharides ipsas, gummi ammoniacum & nitrum iungunt.

Hinc locum habet in atrophîa, seu tabe membrorum, quæ vel fracturas, luxationesve male curatas, vel diuturnam paralyfin, aliamue causam sequitur; cum sanguine enim & spiritibus nutrimentum & calorem attrahunt ad partes. In perniciosis item, quando enim sanguinem a profundo ad superficiem corporis trahunt, faciunt, ut iterum incalescant. Porro in nimia humiditate resoluendo & exsiccando, denique in tinea

capitis, ut pili radicitus euellantur, qui usus hodie apud vulgus
præ aliis obtinet. Utque melius operentur talismodi emplastra,
pili prius tonderi solent.

VESICATORIA, ab effectu itidem nomen sortita, ea sunt,
quæ vesicam in partibus cutaneis ardore suo, seu pastulas ex-
citant, prolicientia humores & saccos sanguine diuersos, in-
primis serofos & ichorosos.

Vt inur vesicatoriis generali usu ad reuellendum, vacuan-
dum & deriuandum. Siue enim humores serofi acres in parte
quadam ipsa restitent, eamque, citra inflammationem tamen, vel
ruborem, vel manifestum hiatum, (tunc enim non conueniunt)
vellicent, tendant, & rodant; siue in alia vicina inflammatio,
ipsaque in massa sanguinea confusio & inquinamentum maius
fuerit, faciunt officium; illo casu euocandi & deriuandi, hoc
euocandi & reuellendi magis sine.

Hinc in exemplum prioris scopi applicantur v. g. femori,
in dolore ischiadico, ut & deriuetur & euocetur humor morbo-
sus; partibus carnosis aliis, in doloribus profundioribus simili-
bus, in foro epileptico alicubi expirante, ut exemplum habet
Heerius in *Obs.* Nosque in puella ex pede sinistro consimilem au-
ram sentiente prius, quam malo corripereetur, experiri sumus.
Item in bubonibus pestilentibus & lue venerea, ut venenata ma-
teria eo citius & potentius extrahatur.

Reuellimus eorum usu itidem in epilepsia, si posteriori ca-
pitis parti seu nuchæ applicentur; in cataracta seu suffusione, in
diuturno acerboque capitis dolore, in phrenitide. Applicari pos-
sunt nuchæ, bregmati ipsi, quod non semel cum successu fecimus,
pone aures, & vtrique brachio. Ut taceamus insignem & hinc inde
decanitatum ac praxi probatam eorundem usum in hemicrania,
dolore dentium, ophthalmia, febribus ardentibus & malignis, de
quo vid. *Serm. I. de feb. & Excell. Borrich. libr. de somno & somniferis*
p. 29. febrium intermittentium paroxysmis & alias. Sunt etiam,
qui in hydrope vacuandi sine ambobus cruribus, aut etiam
abdomini ipsi, in ascite, admovent eadem; verum id nec tu-
tum æque, nec proportionatum remedium alibi iam asserimus.

Non

Non tutum, quod hydropicorum vlcera exorta non æque facile consolidentur. Aqua inter cutem laborantibus, inquit *Cous*, seu hydropicis, exorta in corpore vlcera, a causa siue interna, seu externa, non facile sanantur, ob copiam ichoris affluentis & effluentis, ob stimulum salinum perpetuum, ob gangraenæ & erosionis maioris metum, *6. aphorism. 8.* Videndum igitur, quid æger ferat, quid mihius.

Materiam vesicatoriorum tum alia præbent, ex dictis rubificantibus, tum inprimis vsitatissime cantharides, insectorum genus notissimum, ligustri, fraxini, tritici præcipue amans. Eliguntur vero 1. vel nostrates vel exoticæ, quarum hæc cum sæpe vetustæ sint, non æque semper præferendæ illis; 2. recentes, vetustæ enim & puluerulentæ minus sunt aptæ.

Lis est 3. an totæ, quoad corpus, alas, pedes & caput recipiendæ, an abiectis alis & pedibus. *Galenus lib. 2. de antidot. c. 10.* totas & integras vsurpauit perpetuo, quia persuasum habuit, alas & pedes esse antidotum aduersus vim maleficam truncorum; Cui & *Matthiolus comm. 53. libr. 2. Dioscor.* assentitur. Contra *Hippocrates libr. de nat. mul.* & alibi passim detractis capitibus, pedibus & alis, cum liquore conueniente bibendas propinat. Vnde sunt, qui cum *Mercuriali* statuunt *lib. de venenatis morbis & venenis cap. 14.* Cantharides toto corpore venenatas esse, extremitates tamen magis ipso trunco, vnde Hippocratem l. c. non immerito illas abiectis scribit.

Vt alios taceamus, pro interno vsu præstat recipere corpus *cantharidum*, licet id non fieri debeat facile, nisi refracta & minima dosi, vt in *rot. stimul. Myns.* videre est, abiectis alis, capite & pedibus, quia partes illæ sunt leuiores, & aculeatas particulas habent maiores. Exterius vero vel integras, citra delectum, quod commodius, vel, si mitius velimus operari, solum truncum possumus recipere. Illud vero antidotum, quod ab alis expectandum fuerit, vix tanti æstimandum erit.

Pondus quoque 4. notandum, quod exprimitur vel implicite numero, vel expresse addita mensura; neque vero opus semper est maiore pondere, siquidem & vna v. g. corpore tenus

imposita exulcerandi vi pollet; possunt igitur recipi ad ℥i, 3℥. circiter, siquidem agens & hic agit ad mensuram recipientis corporis; ubi cum primis spatium definit virtutem. Ut vero explicari spicula magis queant.

5. Forma quoque externa memoranda venit. Sine dubio vero optima illa erit, quæ & spatium desideratum non excedit, & partem melius tegit, adhæretque, adeoque intentionem magis explet. In formam unguenti quidam, vel cataplasmatum mollioris redigunt, cum melle anacardino, vel theriaca. Frequentissimum est cataplasma cum fermento, ad 3℥. cantharidum ʒij. vel 3℥. recipiendo, ne quid nimis tamen, quantum factis pro explendo spatio; & hinc optimum est emplastrum.

6. Additamenta si spectemus, solent vel corrigendi, vel augendi sine addi v. g. semen ammios, sinapios, euphorbium, acetum simplex, idque potissimum in forma cataplasmatum. Additur acetum pro formanda consistentia. Ponamus vero ipsum & infringere vim cantharidum ex parte, id potius in bono habendum est; mitigat quippe vim acrem & suam tamen confert. Unde consulto in cataplasmate retinetur & additur +, cum præsertim + ipsum sit rubefaciens, & experientia effectum testatur. Possimus tamen & in simpliciori acquiescere mixtura fermenti, +, & cantharidum, unde tales pastæ rarius solent præscribi, sed chirurgis fere iam in usu sunt, & ad manus.

Optime vero, citra ulla alia additamenta, cantharides impantantur cum quocunque emplastro, vel corpore emplastico, siue soli ceræ & terebinthinæ, quod *Martianus* facit; siue emplastro diaphoretico *Mynsichi*, aliisque.

7. Effectus in aliis citius, in aliis tardius consequitur. In validis & robustis, frigidis, serius trahuntur vesicæ; in tenerioribus, serosioribus citius. Unde quatuor, quinque, sex horas relinquere par est, & hinc tempus eligimus magis matutinum, ut ne somnus interurbetur.

Applicata enim maxime in emplastri forma, parti alias in textura sua integræ & sanæ, a calore vitali actuata vesicatoria non minus ac rubefaciencia salinas tum acidas, tum in canthari-

cantharidibus & aliis salinas volatiles, causticas atomes in poros cutis vibrant, vnde latex in glandulis cutaneis fluxilior redditus rarefit, confluit, & rubidam partem reddit, vel ichoris forma, ceu a feruente aqua, cuticula a cute separata, in bullulas plures, tandemque in vnã fere vesicam colligitur, hinc ruptione facta euacuandus.

8. Post agenda quænam sint prius, quam dicamus, non timendum est, ne noxa cantharidum ad interiora redundet, &, quod *Solenander* scribit *cons. 2. p. 13.* ab iis vesicam affici etiam capiti appropositis, ita, vt exulceratis internis partibus mictum cruentum excitent, id non valet, quantum nostra experientia nos confirmauit, quam in rarioris texturæ & ferosioribus subiectis.

Excitata vero vesica forfice discinditur, seu perforatur & aperta seruatur, nec ante exulceratio ficcari finitur, quam omnis humor quasi, sufficiente quantitate, ex parte affecta sit exhaustus, idque efficitur *eupeperis* folio brassicæ crudæ, butyro vel oleo, vel vnguento alio pingui illito & vesicæ imposto, cuius loco & folio hederæ arboreæ, plantaginis, item tussilaginis vtuntur alii, tempore præsertim verno & æstiuo, vbi brassica vel caulis minus præsto est.

Vt hoc ipsam ardorem tenit vi nitrosa & aquosa; conueniunt enim eadem fere hocce fine, quæ ad ambusta. Consultius tamen, præsertim in delicatis, emplastrum refrigerans applicatur. Sin hoc ipsum refracta dosi cantharidum roboretur, & mulcet & ichoris profuuium continuat, vnde etiam ad duodecim nonnunquam dies seruauimus apertum vlcusculum, non sine insigni *eupeperis*.

Hic vsus vt generalis est, ita non attinet specifica vesicatoria hoc vel illo affectu præscribere, quod nonnulli faciunt. Suntque cautelæ quædam de eo obseruandæ.

Affectus, quibus præmissis vniuersalibus conueniunt, sunt e. g. inprimis oculorum & capitis, hemicrania, ophthalmia, suffusio & alii.

At quibus minus ex vsu, imo sæpe nociua sunt, exemplo sint pedes hydropicorum, dolor spinæ dorsæ, tumor, calor partium,

tium, crura œdematosa, arthritis, quæ & rubefacientia & vesicantia excludit. Minus etiam profunt, ubi copia vel influentis humoris maior est, vel extrahendi eiusdem improporcionata, cuius exemplum præbet hydrops. Non educunt quidem parum vesicantia respectu ipsius partis & ichoris, sensim & sensim exudando, parum tamen est illud respectu molis totius hydropicæ aquæ, quæ ad plures mensuras extenditur, & in cavitæte abdominis hæret, quorsum vis extrahens seu liquans minus penetrare potest.

Ab adhibitis attrahentibus demulcentia poros proficiunt. Exemplo sit paralytis & gibbus. In paralytico adolescente post balneum formicarum sedulo repetitum cataplasma ex radice symphyti recentis faciebat officium.

LIBRI I. SECT. II. CAPUT VII.

De Cathæreticis, causticis & corrosivis.

PLura etiam quoad hæc occurrunt nomina, quando v. g. dicuntur generaliter 1. Cathæretica, exedentia, corrodentia. 2. ἐξαρτητικά, seu escharam & crusticam inducentia. 3. καυστικά seu πυροτικά. 4. σπυγγικά, putrefacientia, quæ gradibus totidem inter se differunt, ad exprimendos velut gradus ignis potentialis, siquidem cauterii potentialis famam tuentur.

Possunt ergo generali & vniuersali quasi nomine καυστικά, vel absumentium quoque comprehendi omnia, quia magis & minus non variant speciem speciatim; vero ad duplicem pelis statum referri, quatenus vel sanæ & integræ cuti, vel diuise applicantur.

Hæc pro speciali magis vsu cuiuscunque partis adhibentur, illa pro communi magis. Et quidem quæ nudata per vlcera & diuisa, vel alias male habente cute, crispata in verru-

cas & alias excreſcentias præternaturales, abſumendi fine adhibentur, magis audiunt CATHARTICA. Et poſſunt hæc duplicis generis ſtatui i. improprie dicta, mundantia, *extergentia* mitiora, & primi gradus, quæ reſpiciunt magis excreſcentias vitioſas in fieri, vel lenius deſiccando, vel morſicando & a putrilagine præſeruando, iterum manſionibus ſuis diſtincta. Faciunt enim id terrea & alcalina, ſal obtuſum habentia, vel cum alia adhuc qualitate ſigillata, inprimis ſalina, ſalium enim eſt exedere & corrodere, vt amaricantia &c. vel ſpirituoſa, vt *Vi. acidula* aliaque.

Conueniunt hæc vlceribus ſimplicibus magis, laxioribus tamen, humidioribus & ſordidioribus putridis, imo quibusvis quaſi cicatricem reuuentibus, ob affluxum maiorem & partis tonum ablatum.

2. *Exedentia*, quæ detergendo abſumunt, virtute potiſſimum ſalina magis explicite conſpicua, vel ſibi relicta, vel aliis particulis immerſa, quo & ſulphurea quædam, oleum caryophyllorum, euphorbium, ſpectant. Hæc in fiſtuſoſis vlceribus & excreſcentiis variis, hyperſarcoſi, ſeu carne luxuriante, quam citra partium ſanarum corruptelam tabefaciunt, fungis, verrucis, polypo, carunculis penis, clauis, profunt. Sic huc pertinet puluis foliorum arſtolochiæ longa, vulneribus & vlceribus ſanandis apuſſimus; ſic heliotropium pro expertiſſimo polypi experimento commendat *Potcrius in Obſeru.* Sic in clauis pedum cera viridis emolliendi & exedendi virtute commoda eſt. Sic vitriolo albo ſoluto vlcera etiam venerea commode eluuntur & ſanantur. *Meminimus* vlcera incurabilia fere circa genu ſolo cinere tabaci prius hauſti ſanata.

Affinia ſunt, quoad priorem inprimis gradum, hæc ipſa epuloticis, ea tamen differentia, quod epulotica medeantur ſiccando magis, ſine doloris ſenſu, *naſtrogunda* vero reſpectiue non ſine acrimonia & ſenſu doloris exedant; hinc factum eſt, vt quidam, teſte *Galeno* ipſo, per errorem medicamentum carnem minuens & pro detergente & pro epulotico acceperint. In illis eminet terrea ſiccans vis, *ἀπὸ*, in hiſce ſalina, diſcrimen ſæpe

96 LIB. I. SECT. II. CAP. VII.
sæpe lotionē concedente. Sic æs vsum sibi relictum exedens
est; lotum vero magis epuloticum.

Inter hæc sulphurea calidiora & terrea partium frigidarum
tono magis propria, v. g. (1.) neruorum, vnde in puncturis
neruorum vtilia. Puncturæ scilicet neruorum, partium frigi-
diorum, desiderant calida & sicca, tonum partis conseruantia,
affluxum prohibentia. Imo in genere calidiora, vt oleum cere-
binthinæ, Vi, & similia archeum roborantia. Laborabat qui-
dam sutor pollicis tumore & dolore insigni, ob puncturam cum
framea factam, vulnerato neruo; præter alia puluis laudatus
faciebat abunde officium. Virgo puncta in volam, circa basin
medii digiti, ab oleo terebinthinæ inuncto leuamen sentiebat.
Vid. *Ioh. a Meckren. obseru. chirurg. c. 62. p. 430.*

(2.) Ossium quoque ipsorum, quærum cariei sunt aptissima
specifica, quo nomine duo memorantur remedia.

Salina vero ulcerum deterfua & defensua, siue mundificanda
sint a putrilagine, & sorditie, siue promouenda hoc ipso consoli-
datio, vt alumen vsum, vitriolum album, &c.

Alteram classem quod concernit, ESCHAROTICA, seu exulce-
rantia, caustica & septica, quantum quidem pro reliquis in praxi
sunt frequentata, vsum habent excellentissimum triplicem:

1. *Corrosiua fonticulis excitandis inseruiunt;* siquidem igne hoc
potentiali eosdem excitare lubido sit, vt sane id vstitutissimum
& optimum omnium est, definito scilicet loco applicata, vt vlcus
excitetur, absumpta particula partis, cui adhibentur, apertum
hinc seruandum.

2. *Corrosiua absumunt & separant;* absumunt tubercula, ver-
rucas, clauos, callos, & partes alias inutiles, quas extirpare ra-
dicitus volumus. Exemplo sint natiuæ materni protuberantes
& incrementum capiendo deformitatem adferentes; Hi sane
nec lenioribus sæpe cedunt, sanguini menstruo, (ob vim nitro-
sam,) lacti esulæ illito, nec variolarum accedentium exulcera-
tioni coniunctæ, quin seminatalem quasi radicem exerant deuo
subinde. Huic vero extirpandæ & mortificandæ faciunt corro-
siua, characterem omnem abolentia pristinum, quod in praxi
non

non vna vice exercuimus. Separant & auferunt partes putridas, seu sphacelo correptas & *νεκρωσιον* passas, vti butyrum antimoni in separandis partibus sphacelatis & carbunculis celebratur; seu desuetudine naturæ alia in vlceratis etiam partibus fungosis & cancriosis extirpanda se offerant, vt de pilis non dicamus, de quibus seorsim sub pilothris dicemus, quandoquidem ad frugem alias reduci nequeant.

3. *Corrosiua rumpunt abscessus*, vbi ferrum timet æger, vel alia subest ratio, quare hoc *ῥυτισικῶν* vti velimus. Fœmia laborans tumore mammarum, subtus latitante pure, cum ferrum renueret, corrosiuo apposito, licet non tam cito, satis tamen tuto sentiebat ab apertione levamen. Tumorem testis patiens vir ad suppurationem perductum, cum lancetta aperiri dubitaret, eundem, corrosiuo apposito curabatur.

Tacemus vsus secundarios pro sistendis hæmorrhagiis, in quibus caute agendum est. Licet enim ob coniunctas partes austeras adstrictorias *crispent vasâ*; facile tamen ob coniunctas particulas acres salinas irritant eadem, & hinc tantum, imo plus nocent, quantum profunt; nisi nempe partes terreæ mitiores præpolleant, salinæ vero sint obtusæ, & caute iis vtamur vt

Ⓞ li

Cum ergo quoad agendi modum in hisce omnibus salina spicula, seu acida, seu alcalia magis acuta sint & cuspidata, hinc non tam superficiem lambunt & in cuticula auferenda subsistunt, vt vesicatoria & leuiora alia; sed deuorant quæ, liquant, solvuntque & destruunt ipsam pellem, & si illuc pertingant subiectas quoque carnes, vnde ipsa fatiscit, tenerascit, rumpitur; humores vero domestici nutritibiles & vitales vehiculum ipsis præbentes genium suum perdunt, vnde *νεκρωσις* quædam inducitur parti, & eius signum eschæra, sulphure vitali & mixti destructo.

Actuationem hanc calor ipse iuuat, quatenus rarioribus poris se insinuat vis salina promptius, & mobiles humores sic magis affluunt. Exemplum huius rei mechanicum videmus, si coriis affundatur aliquid de aqua forti, vel spiritu acido alio fortiori; tunc enim serius ocyus, multo magis vero charta friabilis

N

bilis

bilis redditur, menstruo huic obsecundat, & finditur in plures partes. Adeoque in inanima quoque corpora activam vim exerunt, quod de vesicatoriis non æque valet.

Tanta nempe est hæc vis, vt etiam citra dolorem agant, licet non æque citra aliqualem sensum, nunquam enim vidimus conqueri ægros de parili, tantum abest de maiori dolore, quam vel a vesicatoriis experiri datur, vnde hoc sensu cauterium potentiale indolens dari medicis in confesso est. Valet id de lapide corrosiuo, de butyro antimonii & aliis.

Exempla si spectemus, diximus vel alcalia esse, vel acida; inter alcalia principem locum tenet lapis hinc corrosiuus dictus, quod nempe pro corrosiuo frequentissime & cum successu vsurpetur. Sin quærat, quid sit lapis corrosiuus, quoad materiale crassius, seu magis obuium, nil aliud est, quam sal ex lixiuio saponariorum in sartagine euaporato concretum, seu conflatum, vis vnita enim fortior est dispersa, vnde lixiuium illud acre quidem est & sulphri antimoniato extrahendo par, non tamen tam corrosiuum; quoad ingredientia vero specialia, nil aliud est, quam sal alcali commune ex cineribus lignorum, quercus, fagi, fraxini, betulæ confectum, & calcis viuæ accessione acuatum, quæ roborat & acuminat spicula magis.

Referrî huc etiam, vel potius inter septica, possunt ∞ & ∞ , sibi tamen relicta non in vsûm vocanda ob deleteriam vim, mitigata vero & correctâ locum habent, tum in psilothris, tum etiam, maiori fixitate inducta, in cancris. Sic mitissimus respectiue est magnes arsenicalis, quo tum refracto vtimur in emplastris magneticis dictis, tutissime cum aliis mixto, tum per se quoque in carbunculis pestilentialibus, quo de vid. *Angel. Sala. Barbeito. Dimerbr.* & alii.

Acida sunt vel liquida, vel concreta; liquida sunt ∇ tis, O tus O , O li, O li, O li, O li & butyrum antimonii, neque enim tam butyri forma, quam liquoris, in quem facile resoluitur, adhibetur. Concretum est O tus, quippe qui nihil aliud est, quam aqua fortis sicca, & crystalli lunæ.

Egent vero cautione corrosiua, ne summa sua activitate lædant

lædant vel totum corpus, ratione dolorum, febrium, conuulsio-
num, vel partem ipsam, ac vicinas circumstantes.

Hinc 1. *ubicunque minor est morbus, maiori remedio non opus est.*

Exemplo sint verrucæ, quas qui vel imposito putaminis nucis
excavata dorso, & super exceptam verrucam accenso sulphure
absumere velit, vel ☞ extirpare, finem quidem consequitur, sed
partim dolor, partim deformitas subsequens maiora videntur
ipso priori morbo.

2. *In quibus vel corporibus, vel atatibus & partibus noxa inferri
facilior potest, corrosiva minus conveniunt.* Non in obesis, quod
pinguia in putrilaginem solvere non æque conducatur, & facile,
inde gangræna oboriri potest. Non in macrioribus, quibus ad-
dere potius, quam absumere par est humores vitales serofos. Si
tamen ob salinum characterem maciem & phthisin minuetur,
ferum corruptum & nutritioni minus aptum, etiam cum suc-
cessu in non adeo emaciatis suafimus fonticuli gestationem.
Non tenellis æque, nisi quid vrgeat, puerulis; non partibus te-
nellis, unde maius periculum timendum, læsio facillima, adhibi-
ta tamen & in his differentia,

3. *Corrosiva non nisi definito termino & limitata freno applican-
da; ne pars sincera trahatur & noxam sentiat, seu in absumen-
do, seu in exulcerando.*

4. *Corrosiva conveniunt magis morbis, qui moram patiuntur,
tum absolute, non tam in febribus v.g. fonticuli profunt, quam
morbis serofæ colluviæ debitis aliis; tum respectivæ, ut in
carbunculis, siquidem eius sint naturæ, ut excidere & separari
possint.*

5. *Ubicunque non tam extirpare possunt radicem peregrinam
corrosiva, quam augere, absint.* Exemplo sint fungi, cancrifor-
mes inprimis & grandiores; ubi quo magis erodas, eo magis
læseris; imo hinc acrimonia domestica magis propagatur,
ut ex minori in amplius spatium diffundatur, concentra-
ndo potius malo. Facit huc delicata & humida partis natura
sepe. v.g. in vitii intestini recti. Unde & Poterius loco citato
frustranea & noxia corrosiva in polypo proclamat, quod nisi
cautis-

cautissime procedas, omnino verum est. Imo liceat & hic asserere, sæpe medicamentum minus mitiusque esse efficacius *de quibus*. Præstant sæpe extergentia solum, præ corrosiuis, vti sæpe etiam lac esulæ in verrucis, (partibus mollioribus non callosis,) quam ∇ . Inprimis id etiam de cancro valet exulcerato, vbi sedatiua saturantia præstant corrosiuis.

Rationem quaeritis respondendum est, id fieri partim intuitu humorum, seu partium contentarum, partim partium continentium, glandulosarum cumprimis. De humoribus certum est, illos in cancro esse accusandos serosos, acri, corrosiuo, caustico caractere iamdum imbutos, vnde feruore & acrimonia sua exundant magis, vlceratione & hiatu facta, porta quippe data maiori. Iam, vi legum methodi medendi, contraria contrariis (acria, corrosiua, saturantibus, edulcantibus) curanda, tale vero additum tali reddit illud magis tale, vnde mirum non est, accessione corrosiuorum cancrum exasperari magis, humoresque ferocire. Partes vero ipsæ teneræ & delicatæ sunt, fontes seu diuerticula lymphæ, (nascitur enim cancer locis fere solum & vnice glandosioribus, labiis, mammis,) inde destruantur magis, quo facta itus & reditus interturbatur, fitq; collectio & putrilago maior. Vt taceam ardorem inde enatum, ab applicatione arsenicalium non correctorum & domitorum, communcari cum toto corpore, & anxietates aliaque mala plura vbertim citare.

Quin & id obseratum est a nobis, domito licet apparenter hoc pacto cancro, partibus vi corrosiuorum destructis, & fontibus lymphæ velut exsiccatis, malum tamen non æque cessasse, cuius rei singulare dabimus exemplum. Fœmina hic loci non ignobilis, acu olim improvide in mamam dextram puncta aliquot annis duritiem sentit ibidem, donec ætate magis inclinante in cancrum erumperet, concurrentibus, vt fit, empiricorum & chirurgorum erroribus. Inde vero licet mamma absumta esset penitus, & sternum complanatum ea parte videretur, rubore relicto & ichorescentia; inde tamen intumescere cœpit totum superius clima eiusdem lateris, collum tumore affectum totum versus eandem partem reclinabat caput; caput ipsum totum
nodo-

nodosum videbatur, dorsum item a nucha, toto dextro illo confinio, infinitas glandulas tactui offerebat, velut totidem colliculos. Inprimis vero brachium & manus tota dextra mirum quantum in tumorem elata videbatur, ad eundem penitus modum, ac *Hildanus* depingit tumefactos digitos cum brachio, *Cent. 4. observ. 69. p. 341* Ipseque oculus dexter a palpebris itidem summe intumefactis tegebatur; punctione vel sacificatione facta, nil nisi lymphæ stillabat, donec miseram vitam, quam aliquot mensibus ita traxerat, mors expetita exueret.

Ex qua historia pathologia quoque canceri obiter quasi, eximie tamen, enitescit, vnaque roborantur dogmata hodie recepta: (1.) infinitas dari glandulas subcutaneas; (2.) dextra dextris consentire magis; (3.) lympham esse humorem vniuersalem, non minus ac sanguis, vasaque hinc vniuersalia quoque esse lymphatica. (4.) Cancrum vero in vndis microcosmi & glandulis consequenter stagnare & residere. Simile exemplum in femina alia nobili contigit, nostra memoria, vbi tamen ob vires senio fractas mitiora paulo deprehensa sunt dicta.

6. *Nisi scaturiginem abstuleris, etiam topicis corrosiuis non eque tolluntur effecta morbifica*, quod itidem exemplo canceri & aliorum patet.

Conclusimus hæc mentione SEPTICORVM, ea scilicet non differre ab hisce, quorum tamen quædam ab autoribus allata in vsu practico non sunt recepta, vt eruca pini.

Imo & PSILOTHRA eadem sunt, cum glabram hinc & velut callosam relinquunt partem, de quibus tamen seorsim caput constituimus, non tam ratione materiæ, quæ eadem est, quam vsus.

Quoad materiæ, vnicum sufficit vnguentum de calce viua, vel simplex, mixtis calce viua & aurigpigmento, beneficio olei cuiuspiam, vel lixiuii; vel compositum, quale est *Mysichti s. 35. pag. 493*. Sunt enim reliqua saltem accessoria secundaria, A citrinum, O , rad. irid. Florentin.

Vsus generalis est cosmeticus, seu voluptuarius quod de

Turcarum rufinate valet; vel neceffarius, fi naui in morem alicubi fuccrefcant magis pili.

Vt vero contraria contrariorum funt remedia, ita & ducimur exasperantium corrofororum occasione ad LÆVIGANTIA. Lævigans, leniens alias & applanans, *λεεινωρ* Græcis dicitur, quod afperas & fuma facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas lævesque reddit.

Vfum nempe habent eximium, cum partes præternaturaliter exasperatas lenire & æquabiles reddere placet, v.g. linguam & labia in *fiffuris*, vt expeditius illa loquatur & deglutiat; oculum, vt promptius faciliusque moueatur; afperam arteriam, in raucedine, vt leniorem iucundioemque vocem edat; cutim in foueis variolarum; inteflina in dyfenteria erofa, & aliis mille cafibus, vbi fuperficies complananda eft.

Conueniunt igitur maxime cum lubricantibus, vnde & funt, qui eadem confundant. Vtraque quidem funt humida & glutinofa, adeoque *επιόσσι* & virtute non differunt; variant tamen ratione obiecti, puatenus lævigantia fuperficiem æquabilem reddunt, lubricantia vero vna materiam educendam refpiciunt, vnde in induratis fecibus locum præcipue habent.

Vt vero falia exasperant omnia, ita lævigant. (1.) proprie loquendo, iuxta Galenum lib. de arte medicinali cap. 95. humida & glutinofa, non tamen mordacia vna. Humida, quidem quia emendare afperitatem a ficcitate excitatam debent; glutinofum vero, vt diutius adhæreat, partemque impleat, læviget, æquabilem reddat, non mordax tamen, quoniam hoc eliquat & abfumit humores, ac proinde exficcat, partesque exasperat. Verbo, lævigant gummofo, oleofa temperata, dulcia, vt oleum amygdalorum dulcium, iufcula auenacea, in febribus laudatiffima pro faucium angiportu lævigando, & in dyfenteria; mucilagines feminis pſyllii, cydoniorum, *althææ*, alica hordeacea. fuccus glycyrrhizæ, tragacantha, gummi arabicum, & pectoralia temperata alia, quæ parietes pororum & glandularum complanant. Sic ad variolarum foueas in vfu eft quibusdam faciem brodio carnis vitulinæ fouere & mulcere, quod, quando perfecte maturuere, locum habet, Sunt

Sunt tamen & læuigantia (2.) improprie paulo dicta, vt salina ipsa & leniter mordacia huc faciunt, quatenus pituitam, viscidam detergunt, v. g. in raucedine laudatus est sirupus de erysimo Lobelii, quatenus obfidens asperam arteriam mucilago pituitosa hoc modo aufertur.

Spectant huc itidem (3.) exiccantia, sicubi humiditas, vel ichor superfluus excedens inæqualitatem pariat; cuius rei exemplum præbent non tantum vlcera alia, verum etiam variolarum ipsarum, quem in finem instar omnium esse potest puluis probatus *Mynsichi* ad exiccandum, consolidandum & sanandum variolas. Respiciunt hæc saltim causam antecedentem inæqualitatis, qua ablata illa præcauetur.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT IIX.

De

Traumaticis.

Late patens & vsu commendata est materia traumaticorum. Dicimus TRAUMATICA in genere, vt latitudinem illam exprimamus & complectamur omnia sub hoc genere militantia, sumendo vocem τραυματῶν & latius vt *ματῶν* quidem vulnus, adæquate tamen omne vnitate soluta vitium sub se contineat. Idque & necessarium & conuenientius esse patet, quod traumatica merito non ad sola externa sint restringenda, verum & ad interna, quod hoc pacto omnia illa dicamus, quæ affectis hoc modo partibus debentur, quo sensu initio huius capituli de traumaticis generalibus, internis & externis agitur, sine, & sequentibus de specialibus, externis putatum solum.

Vt itaque vulnerariorum generale nomen & vsus est, ita locum habent, vbicunque integritas partium, in vnitate quocunque modo solutarum, restituenda est; siue vulnera inflictacasi & punctim interna & externa, in primis grauiora, curanda obueniant; siue contusa partes liuorem, inflammationem, gangranam minitentur, siue vlcera occurrant varii generis, simplicia,

plicia, sinuosa, fistulosa, phthisica, quorsum abscessus quoque variis spectant; siue erosiones parietum, membranarumque & vasorum, ventriculi, intestinorum, pulmonum, renum; in vomitu, sputo & mictu cruentis; seu rupturæ & fracturæ, rupturæ processuum, ligamentorumque & vasorum, in herniis veris quibusuis, fracturæ ossium patentes & latentes.

Verbo, impedimenta quæcunque obstantia auferunt, naturamque in consolidatione vnice occupatam iuuant, vnde, si vsus speciales attendamus, velificantur in genere requisitis necessariis (1.) labiorum distantium adductioni, (2.) adductorum, conseruationi, mediantibus fasciis, fibulis futuris; (3.) ne quid labiis vulneris intercidat, cautioni, & (4.) partis ipsius toni conseruationi, quæ ad omnem vulnerum vnitioem requiruntur. Hinc & infixa ipsa, tela, globulos, officula, aliaque, naturæ his adiuta eiicit.

Sin materiam ipsam spectemus, sunt illorum duo quasi genera summa: 1. *salina*, & principaliter quidem alcalina, quæ particulis alcalinis, salinis cum terreis remixtis pollent, citra morsum desiccant, præcipitant & absorbent; adæquate etiam alia, vt saccharum, vinum, vrina ipsa. Illorum exempla præbent herbæ traumaticæ dictæ, in quibus alcalinum principium veneratur *Helmoncius*, v. g. agrimonia, alchimilla, aristolochia, bellis, betonica, cerefolium, consolida omnis, virga aurea, hedera vtraque herniaria, millefolium, pilosella, plantago, pyrola, fanicola, scabiosa, scordium, veronica, vinca peruinca, nicotiana, ophioglossum. Ex radicibus, radix aristolochiæ rotundæ, ulmaria, plantaginis, diptamni, gentiana, rubiæ tinctorum, scrophul. primulæ veris; flores balaustiorum.

Singulæ hæc salina gaudent facultate prædominante, detergente, abstergente & consolidante. Inprimis vero etiam lapides cancrorum, lapis osteocollæ, bolus armena, terra sigillata, antimonium diaphoreticum, lapis hæmatites, puluis contra casum, saturnina omnia, vt lithargyrium cerussa, minium, lac lunæ, lapis calaminaris, & venerea pompholix æs ustum, tutia.

2. *Balsamica & sulphurea oleosa, roscida, unctiuosa & glutinosa*

glutinosa, & substantia & effectu talia; v. g. radix symphyti, gentiana & alia ex dictis, de utroque principio participantia. Ex plantis laudatissimum est hypericum, totum rosido resinoso balsamo fœtum. Sic lignum sanctum, assafras, fraxini, semen persoliata, plantaginis, nux moschata, mumia, sperma ceti, sanguis draconis, sarcocolla, flores sulphuris, oleum terebinthinæ, tartari fœtidum, balsama omnia quasi, de Peru, de Capaiwa, vulnerarium Mindereri, sulphuris ad extra; essentia traumatica Rosincii, N. O. hyperici, catechu, symphyti, mumia; extractum agrimonix, hyperici, plantaginis, scabiosa huc faciunt.

Horum agendi modum quod spectat, facile is enitescit, si attendamus & materiam hanc dictorum, & quæ in vulneribus accidant. Cum enim per vulnera quæcunque partes lædantur, ut liquores vitales easdem minus vegetare, ibidem recipi & remitti queant, continuo vigore; Hinc consolidantia & traumatica hæc sunt, quæcunque eosdem liquores, sanguinem & serum ad id aptant, ut & ipsi partis clima non destituant, alias communi vita priuandum, & ita conseruetur tono suo, ut defectus refaciri omnis, hiatus suppleri, & facta successiua appositione, couniri diuisa possint, facta demum plenaria per callum, vel cicatricem obsignatione.

Hinc ex dicta diuisione balsamica sulphurea respiciunt potissimum sanguinem, seu partes eius oleosas, balsamicas, calorem innatum roborant & fouent, gluten carnum iuuant & necessarium suggerunt; alcalina vero serum inchorescens corrigunt, eiusque & vappescientiam prohibent. Mtraque putredini resistunt, sanguinem in ordinem redigunt, tonum ac balsamum conseruant. Hinc & insignis eorum vsus apparet in ichore vlceraum & vulnerum seroso, *Stied. Wasser* vbi sola conueniunt & potissimum partis calorem roborantia.

Hinc & speciatim vsibus illis præstandis præsto sunt, quæ desiderantur vel concurrunt circa vulnerum curationem, ut coindicantia; quatenus simul quædam illorum sunt quoq; styptica, laxitatem pororum concentrantia, exemplo plantaginis nuc. mosch. ylmæ, alchimil. agrim. vinc. peruinc. sanic. &c. ut miam

niam & alia taceamus; quædam sunt deterforia & mundificatiua, vt vitriolica, venerea &c. fauiei, ichori, purrilagini debita; quædam resoluunt, in apostematibus internis variis, & sanguine extravasato, a casu ab alto aliisque casibus vtilia; vt cerefolium, bellis, millefolium, lapides cancrorum, mumia, sperma ceti, essentia traumatica nostra &c.

Inter hæc traumatica exempli loco inferuire possunt potiones vulnerariæ communiter dictæ, τραυματοπόνησις, Wund-Träncke. Vsum horum celebrant recentiores, respectu antiquorum, Chirurghi, tum empirici, tum dogmatici, *Guido, Vigo, Paræus, Fallopius, Tagaulius, Job, Andr. à Cruce, Aquæpendens, Fernellius* & alii. Sic speciatim *Guido* eas in vlcibus antiquis, fistulosis & cancrofis, nec non in sanguine congelato, in partibus internis, ac sanie concreta in pectore, itemque in herniis exhibet. *Paræus l. 8. c. 28.* obseruasse se scribit, naturam huiusmodi potionibus adiutam mira non raro in cariosorum ossium correctione, in vlcum consolidatione, in fracturum ossium ferruminatione, in neruorum vnionis restitutione fecisse. Adde & infixorum telorum expulsionem inferuire, quod ipsi obseruauimus. Studiosus globulo plumbeo in pede læsus, cum citra grauiorem noxam eximi hic non possët, ab infuso traumatico per aliquot dies sentiebat manifestam ab intra protrusionem, vt leuissima manu extraheretur. Imo & ad vulnera externarum partium & profundiora vsum horum extendunt, ipsumque etiam externum ad vsum, licet tunc non tam potiones, quam fatus audire debeant, siquidem traumatica cum vino decocta tum vulnera capitis, tum alia curant.

Vt ut vero vnanimi fere consensu autores chirurgici potiones seu decocta vulneraria commendent; eas tamen *Baldwinus Ronssens Epist. 66. p. 226.* reiicit atque contemnit; (1.) quod Hippocrates nullam earum faciat mentionem, (2.) quod externis vulneribus externa tantum competant glutinantia, cum distantiora sint, quam vt eo dictæ potiones penetrare valeant; (3.) quod denique pro vulneratarum partium varietate traumatica etiam remedia varianda sint, non vnum potiones generis in-

discr.

discriminatum omnibus adhibendum. Vnde concedit solum, in vlceribus gulae, ventriculi & intestinorum ea exhiberi posse, & laesae gula atque ventriculo per os assumenda decocta talia: intestinis autem affectis, per anum iniicienda esse, verum in aliarum partium vuneribus nihil utilitatis afferre sibi persuadet.

Infirmiora sane haec argumenta sunt, quam vt euincant aliquid. Neque enim (1.) sequitur, si Hippocrates nullam facit mentionem potionum vulnerariarum, ergo non sunt adhibenda; cum notum sit, multa pristinis seculis incognita fuisse, quae posterioribus innotuere, longo vsu & experientia; vt taceamus plura fuisse ipsis in vsu, quae posteris non aequae nota sunt. (2.) Falsa est hypothesis, externis externa tantum competere tum alia, tum traumatica. Saepe in praxi occurrunt, qui ob sanguinem acrem scorbuticum vulnera, etiam leuia, longa & minus curabilia sentiunt. Traumatica vero & suo loco faciunt ad intemperatum sanguinem alterandum, vitiosum depurandum, concretum dissoluendum, putredinem inhibendam, & vt character, balsamicus consolidatiuus eidem inducatur; quo facto ipsa postmodum curatio eo felicius & facilius succedit, cum sanguis & serum futurae suppuratiuae & non vitiosae sit materia. Quare, licet potiones vulnerariae non sua substantia & corpore ad vulnera & vlcera pertingant, atque ita immediate prodesse queant, eo tamen virtute sua penetrant, & mediante sanguine, cuius curam gerunt, plurimum conducunt.

Notandum tamen est, potiones vulnerarias in vsum potissimum tractas, quod non nisi simplicior preparatio illis seculis innotuerit, esse tamen & illam satis hodiernum, selectioribus prostantibus, vsitatam, modo cautela adhibeantur, quae omnes innituntur aquositati & cruditati coniunctae, ne inde vel pars affecta inprimis, quae sicciora amat, vel ventriculus laedantur.

Quemadmodum autem certum est & constans fidumque assertum, vulneraria pro interno vsu ad externam curationem plurimum prodesse, quo nomine expertissimam deprehendimus essentiam traumaticam, in *Tr. de terra Japonica Hagendornii* descriptam,

scriptam, ut lapides cancrorum vel solos cum successu vsurpatos faceamus; Ita alterum illud certum quoque est, traumatica, varianda esse pro ratione affectuum & effectuum. Illorum ratione, quod variet contusio ab ulcere, vtraque a vulnere simplici, a fractura, quin vulnus a vulnere, vlcus ab ulcere distat. Variant ratione locorum affectuum; variant ratione materiae ipsius dictorum traumaticorum.

Hinc traumatica alia sunt generalia, alia specialia, tum simplicia, tum inter se nupta, vnde selecta opus est. Sic v. g. in vulneribus capitis vsitatissima praeter reliquis est betonica, vnde & emplastrum de betonica vniuersale tunc expetitur; scabiosa, veronica, symphytum, bugula, veronica, pulmone magis fauent, vnde in pthisi optima, & alias quoque pectoralia cum traumaticis vt v. g. elixir pect. r. de cum essentia traumatica mixtum; agrimonia magis hepate affecto & renibus, v. g. in mictu cruento & gonorrhoea etiam virulenta, laudem meretur, quo casu optima sunt traumatica illa decocta.

Hae in genere tum de traumaticis ipsis, tum de vsu interno dicta sunt. Eiusdem commatis vero sunt & sarcotica, glutinantia & epulotica, de quibus quaedam seorsim dicenda veniunt, quatenus effectum specialem praestant, & gradum quasi tum dicunt, tum amulantur, quem natura successiue in consolidatione occupata exprimit, vnde nec ipsa nisi gradu inter se differunt.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT IX.

De Sarcoticis.

ΣΑΡΚΟΤΙΚΟΝ, seu carnem generans illud est, quod deficientem carnem in ulcere vel vulnere cauo progignit, ipsumque cauum carne implet, idque solum mediate & per accidens, quatenus impedimenta, quae naturam in producenda carne retardare possunt, tollunt. Cum enim carnem generare solius naturae opus sit, proprie loquendo nullum medicamentum sarcoti-

coticum dici posset, dicitur tamen ita respectu inde adiutæ naturæ.

Etenim materia carnis sanguis est, isque bonus, laudabilis, efficiens natura subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, id est, naturalis eorum temperies, quæ sanguinem apponit, agglucinat, tandemque plane assimilât. Adiuuans ea medicamentum est, quod detergendo, modiceque siccando remouet ea, quæ naturam in opere suo remorantur.

Quod si contingeret, autore *Galeno lib. 3. m. m. c. 3.* affluentem sanguinem nullum neque in quantitate, neque in qualitate vitium habere, partem quoque, cui in generanda carne succurrimus, bona temperatura esse præditam, nil est, quod obstet, quo minus carnis generatio & nullius externi medicamenti ope prospere succedat, ambabus quippe causis efficiente & materiali præsentibus. Id vero cum ob læsionem grauiorem fieri minus possit, & in carnis productione hinc duplex perpetuo generetur excrementum: vnum tenue, ichor nempe, seu fæcies, vnde vlcerum redditur humidum; alterum crassum, sordes scilicet, vnde sordidum redditur, proinde duplici etiam medicamento opus est, humidum excrementum siccando & sordidum detergendo, licet vni eidemque medicamento eadem facultas inesse queat.

Vbi igitur profundior hiatus & cavum explendum occurrit, speciatim conueniunt sarcotica moderate calefacientia & siccantia, citra morsum, acrimoniam & adstrictionem, nec colligantia sc. nec cogentia, sed intemperiem tollentia & vitalem roborantia.

Hinc instar regulæ notandum est, vt omne excessuum humidum, vlcerum & vulnerum consolidationi aduersum est; ita quæcumque blande illud moderantur, sunt sarcotica, idque tanto magis, quo pars ipsa vel humidior natura ac temperie sua est, vel siccitate gaudet. Nisi enim id fiat, promptissime caro luxuriat, & in cerebro fungos, in aliis excrementas alias producit.

Sic in vulneribus cerebri v. g. omnia humida, præterquam

diffipantia, nocent, oleosa, pinguia, quin in genere fere, nisi sine balsamica, omnibus adeo nocent, & minus conueniunt.

Par ratio est vulnerum capitis, & circa frontem, & similibus, vbi vnguento digestiuo nullus est locus, si quidem feliciter mederi est animus.

Sic si vngues sint vulnerati, sola siccantia rem omnem absoluunt. Adeoque in hoc non raro errant chirurgi, quod oleosis vnguentis vel emplastris continuando sordidum reddunt vulnus & producant. Id quod & in vlceribus serpentibus cum primis valet, si quidem in singulis eiusmodi casibus glandula cutanea labefactata ichorem stillant, omni modo compescendum.

Hinc merito & in his externis celebrantur tum alcalina, ex pompholyge, lithargyrio, cerussa, aliisque, qualis etiam est pulvis foliorum aristolochiae longae, imo & vitriolata & aluminosa constrictiua eundem in finem laudantur non immerito; tum balsamica, quae & balsamum vitale, & sustinentes idem & suscipientes partes obseruant.

Quod ergo olea cocta & pigriora vlceribus non conueniunt, non aequae ideo fit, quod acida sint, sed quod laxum reddunt, quod strictum esse debebat, pro consolidatione praestanda, id quod & de emplastris valet.

Referenda huc etiam est abstergio; ita scilicet semper ichor est tollendus, ne *γλίσκιδν*, glutinosum, gelatinosum negligamus. Blande & mediocriter detergere conuenit, vt sordes, quae in carnis generatione proueniunt, amoueant, circa tamen mordacitatem, ne si valentiora sint, non sordes modo abstergant, verum etiam sanguinem concrecentem, & in carnem coire non sinant propullulantes miculas & stamina carnea prima.

Non nimis ergo adstringere vel siccare debent narcotica, alioqui facile fit, vt partis defoedetur conformatio. Patere narcoticorum natura potest e contrariis iam supra dictis catharteticis, quae superfluum illud humidum & excessiuum luxurians demunt & domant.

LIBRI

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT X.

De

Glutinantibus.

GLVNTINANTIA itaque, *καλλυπτικά*, sunt, quæ recentia vulneris labra adducta coniungunt, & ad pristinam integritatem reducunt. Hoc autem efficiunt glutinositate sua partim externa, partim interna. Externa, quatenus strenue colligant vnita labia, vnde & futuras fidas pro indigentia vulneris præstant, & in ossium fracturis præcipue conueniunt; hocque ipso suo vinculo prohibent, ne inter coitura labra aut influat, aut succrescat humor peregrinus ichorosus. Interna, quatenus vna naturam etiam roborant, & in opere suo perficiendo iuuant.

Sunt enim glutinantia, quæ viscositate sua emplastica, vel adstrictoria, austeri densante vi & labiorum parietes firmant, & feri nativam coagulationem promouent, quo ipso duplicis potissimum generis eadem nominauimus: (1.) *viscosa*, quæ glutine pollent seu resinoso, seu mucaginoso, vt sanguis draconis, sarcocolla, radix symphyti, pix & emplastra picata; (2.) *styptica* densantia, malicorium, tormentilla &c. Quæ enim pure fidentia sunt, illa per accidens magis glutinant, quatenus superfluum ichorem absorbent, vt lapis calaminaris.

Hinc ita glutinandum, ne sordes retineantur, & colligantur, denuo vlcius per cuniculos quasi molituræ; ita incarnandum, ne plus iusto caro luxuriet, vnde olea, præterquam balsamica, coalitum remorantur, laxando magis labia, minus conueniendo & roborando.

Ex quo facile patet differentia inter sarcotica & glutinantia intercedens. Vtraque quidem commendat siccitas, sed distincta gradibus. Glutinantia enim sarcoticis magis exsiccant, saltem in gradu & effectu, vnde *Gal. lib. 3. M. M. c. 4.* glutinans siccitatem intensiorem habere scribit, idque propterea, quia carnis

gene

generatione aut nulla, aut plane exigua opus est. Plus igitur siccet oportet, quam sarcoticum. Hoc enim si valde siccaret, sanguinem generandæ carnis materiam absumeret, atque ita carnem proflus non generaret; adde, quod sarcotica, ex dictis, præter siccandi virtutem etiam detergendi facultatem obtinent, qua non modo redundantiam humoris siccant, sed & sordes auferunt. Glutinans autem nec detergit, nec expurgat, sed contra omnem proflus substantiam in idem cogit. Hinc sarcotica magis profundis & cauis, glutinantia magis superioribus & superficiali debentur. Illa magis vlcibus, hæc magis vulneribus debentur respectiue.

Sarcotica sicca sunt gradu primo, quia tantum siccare debent excrementa, quæ in carnis generatione resultant. Glutinantia sicca sunt gradu secundo, quia non solum excrementa, sed & totum id exsiccare debent, quod aliunde affluit. Epulotica sicca sunt gradu tertio, quoniam non tantum excrementa, nec tantum quod aliunde affluit, sed etiam naturales partis humiditates exsiccare debent.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT XII.

De

Epuloticis & poroticis, cicatricem & callum generantibus.

Carne generata in vulneribus, & glutine facta, applanata superficie, facile hinc est, leni desiccatione per epulotica vltimam sanationi imponere manum. CICATRICEM igitur INDVCENTIA, alias insolidantia quibusdam & sigillatua. *Gr. ἐπιδορική* dicuntur, suntque quæ impletam vlcis aut vulneris summam carnem desiccant, obdurant, sigillant & in callosam quandam substantiam cutis æmulam, quæ cicatrix vulgo dicitur, condensant.

Vimur epuloticis in planis & cauis vlcibus. In planis statim.

statim, nullo alio præmissio medicamine, quia idem est inducere cicatricem & curare vlcus planum, cum eadem vtrobiq; sit indicatio, vnienda scilicet cutis. Est autem planum vlcus, argumentum citati *lib. 3. M. M. c. 4.* quod cauo est oppositum, impletum scilicet, seu nullam habens cauitatem. In eo cuticula aut vna etiam cutis est deperdita, integra manente carne, ita vt exterius operimentum tantum desideretur. In cauo autem non modo cuticula & cutis, verum etiam carnis subiectæ iactura facta.

In cauo vlcere tum demum epuloticis vtimur, quando cauitas carne vel quasi est impleta, non tamen quando prorsus est impleta, adeo vt nulla omnino cauitas conspiciatur, quemadmodum plurimos fecisse medicos *Gal. lib. 13. M. M. c. 5.* notat, sed perperam fecisse hac ratione ostendit, quoniam si vlcus ad æqualitatem iam carne sit repletum, accidit, vt cicatrices cute circumposita fiant eminentiores, quia natura non cessat generare carnem impositis epuloticis. Hinc vt cicatrices cuti æquales fiant, consultum est, vt epulotica prius applicentur, quam vlcus prorsus ad æqualitatem sit impletum, seu dum aliqua adhuc adest cauitas, non tamen notatu digna, in quo artificium non leue consistit, vt cicatrix hinc minus deformis relinquatur.

Vt igitur sarcotica carnem regenerant; ita epulotica cutim, & quidem duplicis generis iuxta *Galen. l. 5. simpl. c. 16.* alia vere ac proprie talia, quæ carnem ita alterant, vt cutis euadat, id quod perficitur per ea, quæ illam contrahere, constringere, densare & ficcare & quasi in callum indurare valent. Est enim cutis velut in callum durata caro (instar pelliculæ obductæ pulti) & cicatrix caro densata, ficcata & quasi callosa facta.

Suntque epulotica talia omnia efficaciter desiccantia, vt tenue serum in superficie absumat & coaguletur in pelliculam, modo cum adstrictoria vi, modo sine illa citra vllam mortificationem & dolorem, vt cerussa, pompholyx, saturnina, aliaque iam dicta. Hinc vt sarcoticis inimica sunt nimis ficcantia, ita epuloticis humectantia.

Alia secundo & per accidens sunt epulotica, quæ nempe

P

vna

vna morficant, & morficando eximi deficcant, qua ratione hinc cicatricem inducunt. Vno verbo, cathæretica fuperius laudata, ita tamen moderanda, ne tantum morficatione abfumant & liquent, quantum exficcatione denfant & cogunt. Vnde nec in omni vfu & femper cicatricem inducunt, fed vbi corrigenda vna est fubiacens caro, & luxurians ichor compefci aliter nequit. Hinc diximus moderanda eadem efle, iuxta affectus & partis affectæ naturam,

Occafione quoque hac dicendum eft de caufis *δυσσευλαδ-
τιως*, vt confequenter remedium eo magis pateat & eruatur; alia fcilicet eft *vniuerfalis*, vitio feri acrioris, fluxilioris & *ζλι-
ζρότη* expertis, vnde videas ex leui vulnere diutinum vlcus & *δυσσευλαδικόν* non raro; alia eft *particularis*, fiue pars affecta fit humidior & laxior, vnde circa hamorrhoides enata vlcera frequenter in in *fistulas* abeunt, vt de faucibus & fimilibus non dicamus; aut affluxus ad eandem fiat maior, debilitatis neruis, debilitato archeo tum per ipfam vulnus, tum aliis naturalibus vel acquisitis de caufis; aut quæ ad obfignationem & occlufionem plenariam funt neceffaria; nondum perfecta & præfita funt.

Sic in primis vlcera articulorum, v. g. circa genu & femur excitata, peffima funt & fæpè *συναποθνήσκον*, nifi bene profpicias. Iuuenis talismodi abfcefſu circa os femoris laborans, diu misere tortus, tandem fatis cedebat, mero ichore tenui, quod peffimum eft copiofè effluente.

Et hinc etiam improprie talia epulonica fæpè his cafibus prioribus mage conueniunt, quando partis tonum fimul refpiciunt, & corrigunt morbofum ichoroſum ſuccum. Sic cineribus tabaci, fumo inſimul (feri copix correctorio egregio) hauſto, inſperſis, vlcera genu dextri curata funt in alio iuvene, quæ per aliquot annos prius aperta fluxerant, nulla arte conſolidanda. Quin iis in cafibus fonticulis quoque inſignis debetur laus, quod alioſum rheumatifmum diuertant, ſcaturigine alibi exorta.

Taxandus in hoc eft error chirurgorum, qui dum turundis

dis suis saepe abutuntur, & apertum longius, quam par erat, ferunt abscessum, & tardium ægro parant, & hinc, quando demum occludere volunt diu protractum hiatum, non possunt, natura nimis adfuesceta. Laborabat puer decennis abscessu pectoris ad exteriora aperto; cum per plures menses nulla consolidatio sequeretur, indies turunda satis longa indita, minimi digiti maiorem longitudinem excedente. Consulti exhibuimus essentiam traumaticam, species vulnerarias, & iussimus sensim sensimque decurtari turundam, vnde breui conualuit, nullo metu fistulæ successuræ relicto. Alias vero qui citius properat, serius absoluit non raro, vnde perpetuo natura sequenda est, tanquam optima magistra.

Cæterum etiam si deformis sit cicatrix, non facile rumpenda est, neque enim vel medicamenta eum in finem vulgo commendata æque voto satisfaciunt, vel pulerior absolute promitti potest, semel iam callo obducto.

Affinia ergo epulotica sunt CALLVM GENERANTIA, quorum opposita sunt callum destruentia & ossium cariem corrigentia. Vti enim epulotica callum quendam manifestum cuti inducunt, adeoque in partibus mollibus hisce ad consolidationem præstandam plenariam hiatum obsignant; ita porotica callum inducunt, vel vt inducatur facilius præstant adiuuant ossibus fractis, in eo latius patentia, quod & interne & externe id procurant.

Conueniunt nimirum hæc in fracturis ossium, præcipue maiorum, & in artubus. Dantur enim & in his morbis casus, vbi vel ex toto, vel ex parte os callum recuperare renuit, vnde nec epulotica profecerint, facessente vel durante vlcere, (si quidem fractura cum vulnere fuerit,) vel firmitudinem dum non acquirit os fractum, æger restitui minus potest, vel breui post denuo fractura ab incessu reciduat.

Valent, inquam, eadem tunc causæ, quas de *ulceribus* laudauimus. Vt enim vlcimum quasi, & maxime os sium alimentum est, mucagine plurima cum sale volatili & sulphure eidem immerso constans, vnde serum alimen-

tara primum velut in mucum, ex mucō in cartilagine, ex cartilagine in firmitudinem osseam densari successiue debet; ita id præstant interius quidem tum traumatica in genere, simul styptica, tum alimentosa. statum illum coagulabilem naturalem, id est glutinosum sanguini fœnerantia. Vnde mucilaginosæ & glutinosæ alimentaria, qui plenior est victus, commendantur, oryza, pultes, carnes, gelatinæ, hordeacea & alia; exterius vero mucaginosæ, temperata emplastica & balsamica. Tum fluxilitatem nimiam feri, glutino illi & coagulationi ac spissitudini contrariam, imprimis per acidum scorbuticum illi inductam, concentrantia, per alcalinam, vel siccantem adstringentemque qualitatem, vt lapides cancrorum, osteocolle, & traumatica alia hinc commendata & nota sunt.

Fit tamen & in hisce aliquando contrarium, vt in vlcerebus callosis & excrecentiis, in ossium fracturis ipsis corrigendis aliquando callus tantum abest vt promouendus, vt potius impediendus vel destruendus sit, vbi contraria virtute prædita conueniunt, quæ coagulum ossifcens feri tollunt, ipsumque fundunt, resoluunt & attenuant, vnde ipsa huc spectant & referri quæunt cathartica.

Referri huc quoque ea possunt, quæ mediate & cicatricem procurant, & callum ipsum adiuuant auferendo noxium, quatenus corrosionem ossium, cariem & nigredinem tollunt, partes putridas separant, reliquas vero firman; in carie ossium, dentium, spina ventosa Arabum, paronychia, neruorumque adeo puncturis ipsis proficua.

Præstant id tum actualia cauteria, prouide adhibita, quale exemplum in carie dentium dolorifica curanda visitur, ea enim optime hoc pacto coercetur, silentibus hinc doloribus & affluxu, vt extractione non opus sit, experimento laudatissimo Hippocratis l. de affect. c. 5. t. 1. seq. secus ac vulgo fit; tum quæ potenciali calore & tenuitate partium & acrimoniam acinam, corrosiuam, feri extrauasati, vapescentis & erodentis tollunt, temperiemque ossium vel partium similibus frigidiorum tono suo reddunt, siccant & absorbent. Hoc nomine laudatissimi

tisfimum est euphorbium & oleum caryophyllorum, quæ duo sunt instar omnium. Nonnunquam & balsamum de Peru cum balsamo traumatico remixtum vtiliter adhibuimus, quippe quod egregium est nervinum.

LIBRI I. SECTIO II. CAPVT XII.

De

*Medicamentis contra ambu-
busta.*

VT præsentanea & momentanea læsio ab igne in corpus resultat, ob summam eius actiuitatem & pernicitatem; ita quoque præsentibus opus est remediis AD AMBVSTA illa membra.

Profunt vero generatim non solum omnibus illis ignis noxii, de quibus seorsim pluribus iam dicemus; verum etiam in ardore & dolore aliunde inducto, v.g. a veficatoriis, quem in finem Riuerus vnguentum speciale ex sambuco commendat, in læsionibus a cauteriis potentialibus, imo in pernionibus ipsis, & inde metuenda gangræna.

Vt enim tum potentialia illa caustica & frigus ipsum, licet diuerso modo, effectu tamen eodem, tum actualia ignita varii generis, humida, sicca ardorem inferunt succis vitalibus, ruborem conciliant, abradunt cuticulam, & in vesicas cogunt, corrugant cutem, escharam inducunt, & hinc vlcera dolores & *empyreuma* excitant, ita his prospiciunt medicamenta accommodata, variis læsionis gradibus diuersa ratione quoque opposita.

His ipsis expressimus effectum læsionis, expressimus gradus, & consequenter inuimus eliciendum, qua ratione agant & lædens & iuuans, pro fundamento assumpta circulatione sanguinis. Primus gradus est *empyreuma*, quando ignita spicula, in glandulas subcutaneas & plexus fibrarum conglomerata-

rum illata, ardorem lymphæ & rarefactionem inferunt, vt in poris inæqualiter subsistat. Notandum tamen, empyreuma commune esse omnibus reliquis gradibus, primo gradui tamen tribui potissimum, quod in illo solo subsistat, citra nudationem cutis, vel vesicas, adeoque vniuersaliter in omnibus quoque attendendum esse.

Licet itaque posito etiam solo rubore & calore, seu vno verbo empyreumate, ipsa quoque & indicentur demulcentia, & commodissime applicentur; obseruatum tamen est, profuisse primo huic gradui tum *discutientia*, tenuium partium, calidaque ipsa, seu medicamenta ad ambusta quasi improprie talia; vti notum est cepas, sal commune, saponem, camphoram, oleum cera, atramentum ipsum vulgo adhiberi, imo ignem igne elici, appposito prouide ad ignem digito; tum *repellentia*, adstringentia, seu frigida temperata, tepide tamen applicanda, vt aquea quædam.

Eliciant hæc empyreuma duplici ratione, partim, vt calida & salina, in motum citando humores, qui, vt subsistant, cogendi, vel substituti alias ardorem & dolorem dedissent, adeoque dum poros quoque referant, dum exhalationem promouent, vt rarefactus inibi plus *isto sanguis subsistere cesset, & in ordinem redeat, faciunt, sicque inæqualitatem naturæ damnosam & dolorificam tollunt, & ignearum atomorum spicula infringuntur.* Sic & valent hæc in perniciosis cumprimis, vbi spiritus vini simplex & camphoratus, item radix asphodeli, tertio gradu calida & sicca, commendatur, & vnguentum hinc de asphodelo apud *Sculcetum in armarum. Chirurg.* pro experto commendatur, vti alibi latius id digessimus.

Partim, vt temperata frigida, quatenus defendunt statim partem, & affluxum consequenter vltiorem abarcent, vt atramentum, brassica muriata, galla, aluminosa quoque in perniciosis, & similia.

Vtraque vero hæc iuuant quidem & pustulas impediunt si recte procedas, facile tamen & lædere norunt. Non ergo habent locum, nisi in principio & primo ambustionis gradu, & caute tamen applicanda. Vix sunt inde pustulæ aliquando
in loco

in loco sano exorta, eo usque videlicet in motum redacto sero, cum totus humor rarefactus dissipari non posset.

Alter gradus ambustionis statui potest *exulceratio*, saltim a consequente & leuior, quando maiori ignis impressione maior tumor & rubor adest, neque in intemperie nuda, licet in æquali & enormi, subsistit malum, sed morbus solutæ unitatis manifestæ sequitur, vt pustulæ quoque exoriantur & affluxus maior. Huic debentur temperantia & demulcentia calorem & ardorem, eo quippe mitigato dolor cessat, seu ardor & æstus conuiescit, sensus tristis adimitur, partes læsæ & exulceratæ demulcentur, nudatæque velut glutine quodam incrustantur.

Sic ex *aquosis*, præter dicta iam, memorandi sunt succus hyoscyami, solani, semperuiui, nicotianæ, magis tamen in vnguentis & emplastris, quam per se adhibendi, item acetum saturnisatum, hinc in vnguentum cum oleo redigendum, insigni cum stragemate, acetum enim defendit, & affluxum arcet, oleum mitigat.

Ex *macilaginosis* sperma ranarum; Ex *oleosis* pinguedo cerui, oleum papaueris; Ex *terreis* cerussa, lithargyrium aliaque acrimoniæ omnis expertia, vel saltim retusa; & ex his *mixta*, vt vnguentum de lithargyrio, vnguentum ad ambusta Mynsichti. Hæc vtroque casu sunt commoda.

Ancilla in facie ambusta, per magna, pro aqua rosarum destillanda in vesicam cupream inditum, & ex improviso, non rite operto vase, exiliens, solo vnguento de lithargyrio sanabatur felicissime. Fœmina in manu ignis vim experta conquassato *albumine* oui cum oleo aliuarum breui etiam leuamen sentiebat optatum, qualia exempla plurima adduci possent, si eo opus foret.

Tertius gradus dicitur nobis *erosio*, quando erosa & exulceratæ grauius ab igne partes sunt, abscedente statim cute & ichore confluente: tunc vero primitus itidem demulcentia conueniunt, hinc retuso per eadem empyreumate, & mitigato ardore doloreque, conueniunt *desiccantia* subinde tamen mitigantibus interpolata, vel iisdem præmissis, vt priora velut sarco-

tica

tica sint, hæc epulotica. Talia sunt emplastra mitigantia e sebo ceruino, cerussa, de succis herbarum refrigerantium de spermate ranarum, diapomphol.

Non negligendus tamen vna est archeus partis & sensus delicatus, ne duritiæ applicata noceant, ne inuertatur ordo, adeoque acrimonia partes lancinentur, quæ demulcendæ erant, nec in exsiccando frustrentur, quæ id expetunt & indicant, adhibitis mucilaginosi, humectantibus, distinctis probe temporibus, quæ omnia ex dictis patent.

LIBRI I. SECTIO III. CAPVT I.

De

Cephalicis.

Pro materia medica noscenda optimum est, medicamenta in *communia*, saltem secundum quid, hinc & determinata seu *specifica* diuidere. Vt enim quidam negare sustineant *specifica*, quæ nempe huic vel illi parti aut visceri speciatim succurrant; illud omne tamen intelligendum est de occulta, cœca, & irrationali *determinatione, qua cephalica v.g. vel pectoralia dicuntur*, absurdo modo & reuera occulto habere, sympathiam, magnetismum, vt intactis reliquis huic vni, soli, & semper prospiciant, de quibus *Helmontius* ait, non dici posse remedio: Vade tu ad talem venam, vel ad istum locum. Nam altero genuino sensu reuera dantur *specifica*, quæ non solum generatim sanguinem & serum, tanquam elementa & succos *substantificos* vitales microcosmi, alterant, nec indicantibus ac indicationibus generalibus, sed *specificis*, vt indicata *specificis*, *specifico* dono prædita, satisfaciunt; verum & ita eosdem disponunt, vt in partes has illas affectas redundare *specialis* vsus queat, determinando easdem, vt sic agant. Aliàs enim notum est, *specificis cephalicis* esse quoque *cordialia, stomachica, vterina* &c.

Solenne hinc nomen est *tonicorum*, quæ tonum huius vel illius